

1920

- Σε αδημοσίευτη μονογραφία που διεξάγεται αυτή την εποχή από Αμερικανούς ερευνητές, ο πληθυσμός της Σμύρνης ανέρχεται σε 600.000 μεταξύ των οποίων 400.000 Έλληνες, 100.000 Τούρκοι και 100.000 άλλες εθνότητες. Την ίδια εποχή Αθήνα και Πειραιάς με δυσκολία αριθμούν 130.000 κατοίκους, ενώ η Κωνσταντινούπολη με 1.000.000 πληθυσμό έχει 396.000 Έλληνες.
- Η οικονομία συνεχίζει να αναπτύσσεται παρά τους πολέμους αλλά και λόγω των πολέμων. Οι εισροές από την ελληνόκτητη ναυτιλία, την ανθούσα διασπορά και τα μεταναστευτικά εμβάσματα, καλύπτουν τα ελλείμματα του εμπορικού ισοζυγίου. Οι διεθνείς χρηματαγορές και η Εθνική Τράπεζα συνεχίζουν να δανείζουν το κράτος. Το μεγαλύτερο μέρος των νέων δανείων απορροφούν οι στρατιωτικές δαπάνες.
- Ιδρύονται οι *Σιδηρόδρομοι του Ελληνικού Κράτους*.
- Η Ελλάδα κατοικείται σε ποσοστό 20% από μη Έλληνες Ορθοδόξους. Στην Μακεδονία το ποσοστό αυτό είναι 48%.
- Τα αστικά λεωφορεία κάνουν τα πρώτα τους δρομολόγια στην Αθήνα. Κυκλοφοριακός πονοκέφαλος στα Χαυτεία.
- Ο αρχαιολόγος Γ. Σωτηριάδης αρχίζει ανασκαφές στη Δωδώνη.
- Ιδρύεται η *Ανώτατη Σχολή Εμπορικών Σπουδών*, μετέπειτα *Α.Σ.Ο.Ε.Ε.*, που υπάγεται στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και είναι ισότιμη με το Πανεπιστήμιο της Αθήνας.
- Περαιτώνεται η ανέγερση της «*Χαροκόπειας Οικοκυρικής Σχολής*» στην Καλλιθέα, δωρεά του ευεργέτη Παναγή Χαροκόπου σε σχέδια του αρχιτέκτονα Αν. Μεταξά ο οποίος με εντολή του χορηγού ταξίδεψε στη Δ. Ευρώπη για ενημέρωση γύρω από ανάλογες εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις.
- Στο πλαίσιο των οργανωτικών μέτρων στη πόλη της Σμύρνης, το σοβαρότερο είναι η απόφαση ίδρυσης του Ιωνικού Πανεπιστημίου, το οποίο καλείται να οργανώσει ο Κ. Καραθεοδωρή, καθηγητής μαθηματικών στο πανεπιστήμιο του Βερολίνου με βοηθό του τον μικροβιολόγο Χατζηβασιλείου. Η ολοκλήρωση των κτιριακών εγκαταστάσεων στο προάστιο της Σμύρνης Καράτας (Μελαντία), συνεχίζεται μέχρι τις τελευταίες ημέρες της ελληνικής παρουσίας δεδομένου ότι προγραμματίζεται η λειτουργία του για το ακαδημαϊκό έτος 1922-23.
- Ακούγεται για πρώτη φορά το Σεπτέμβριο στο Ηρώδειο, η «*Συμφωνία της Λεβεντιάς*» του Μανόλη Καλομοίρη στις Γιορτές της Νίκης παρουσία του Ελ. Βενιζέλου.
- Γεννιέται στην Αθήνα η ηθοποιός και πολιτικός Μελίνα Μερκούρη.
- Γεννιέται στον Πειραιά ο ηθοποιός Βασίλης Διαμαντόπουλος.
- Γεννιέται ο τραγουδιστής Σώτος Παναγόπουλος.
- Γεννιέται στην Πάτρα ο τροβαδούρος Τώνης Μαρούδας.
- Γεννιέται ο συνθέτης και στιχουργός Κώστας Καπλάνης.
- Γεννιέται στην Κυπαρισσία ο ποιητής Μιχάλης Κατσαρός.

Ιανουάριος 1920

Μικρά Ασία: Το 2ο Σύνταγμα Πεζικού αποκρούει επίθεση των Τούρκων από τις υπώρειες του όρους Τμώλος έως τον Έρμο ποταμό.

2 Ιανουαρίου 1920

Το Ανώτατο Συμβούλιο της Συνδιάσκεψης Ειρήνης στο Παρίσι, υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού της Γαλλίας Κλεμανσώ και την παρουσία του Πρωθυπουργού της Ιταλίας Νίτι και του Ελ. Βενιζέλου, αποδέχεται το Σύμφωνο Βενιζέλου – Τιττόνι. Η δημοσίευση της απόφασης αναβάλλεται μέχρι την επίλυση του Αδριατικού Προβλήματος μεταξύ Ιταλίας και Γιουγκοσλαβίας.

Φεβρουάριος 1920

Το Γενικό Στρατηγείο μεταφέρεται από τη Θεσσαλονίκη στη Σμύρνη.

23 Απριλίου 1920

Η μεγάλη Οθωμανική εθνοσυνέλευση δηλώνει ομόφωνα την πίστη της στο «*Εθνικό Συμβόλαιο*» που συντάσσει ο Κεμάλ και τον εκλέγει Πρόεδρο της Δημοκρατίας καταργώντας την επίσημη κυβέρνηση. Η Ρωσία είναι η πρώτη χώρα με την οποία έρχεται σε επαφή η προσωρινή τουρκική εθνική κυβέρνηση η οποία τοποθετεί εντός του έτους τον πρώτο διπλωματικό απεσταλμένο της στη Μόσχα.

5 Μαΐου 1920

Η Αμερικανική Γερουσία με ομόφωνο ψήφισμά της, αναγνωρίζει τα δίκαια της Ελλάδας στη Β. Ήπειρο.

14 Μαΐου 1920

Η *Μεραρχία Σερρών* εισέρχεται στην Κομοτηνή και αντικαθιστά τις γαλλικές φρουρές. Το 15^ο Σύνταγμα Πεζικού της *Μεραρχίας Ξάνθης* αποβιβάζεται στην Αλεξανδρούπολη και αντικαθιστά τα εκεί γαλλικά τμήματα.

16 Μαΐου 1920

Υπογράφεται στην Καπεστίτσα προσωρινή συμφωνία ανάμεσα σε Έλληνες και Αλβανούς αντιπροσώπους με την οποία οι Αλβανοί αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται τα δικαιώματα του Ελληνικού Στοιχείου, ενώ οι Έλληνες να σταματήσουν προέλαση του Στρατού για την κατάληψη της Κορυτσάς.

19 Μαΐου 1920

Η XII Μεραρχία (Ξάνθης) εισέρχεται στο Διδυμότειχο και αντικαθιστά τα γαλλικά τμήματα.

20 Μαΐου 1920

Το Σώμα Στρατού *Εθνικής Άμυνας*, υπό τον Αντιστράτηγο Εμμ. Ζυμβρακάκη, ολοκληρώνει την απελευθέρωση της Δυτ. Θράκης και τα γαλλικά στρατεύματα υποχωρούν.

9-12 Ιουνίου 1920

Ο Ελληνικός Στρατός προελαύνει στη Μ. Ασία με το Α΄ Σώμα Στρατού στην ανατολική πλευρά (Φιλαδέλφεια) και το Σώμα Στρατού Σμύρνης προς τα βόρεια (Αξάριο, Σόμα, Πάνορμος).

10 Ιουνίου 1920

Μικτό απόσπασμα της XIII Μεραρχίας και του 1^{ου} Συντάγματος Ιππικού καταλαμβάνει την πόλη Σαλιχλή (περιοχή Φιλαδέλφειας).

11 Ιουνίου 1920

Τμήματα του Σώματος Στρατού Σμύρνης καταλαμβάνουν την κωμόπολη Σόμα και τμήματα του Α΄ Σώματος Στρατού καταλαμβάνουν τη Φιλαδέλφεια. Οι τουρκικές απώλειες ανέρχονται σε 686 νεκρούς και 808 αιχμαλώτους και οι ελληνικές σε 56 νεκρούς και 189 τραυματίες.

16 Ιουνίου 1920

Η XIII Μεραρχία Σμύρνης, η Μεραρχία Αρχιπελάγους και η Ταξιαρχία Ιππικού υπό τη διοίκηση του Αρχιστράτηγου Λεωνίδα Παρασκευόπουλου καταλαμβάνουν την οχυρωμένη τοποθεσία Σόμα – Κερεσούν και Αϊβαλή – Κεμέρ.

17 Ιουνίου 1920

Ήττα και υποχώρηση της 61^{ης} Τουρκικής Στρατιάς στο Μπαλικεσέρ (Αδραμύτιο). Η *Μεραρχία Αρχιπελάγους* συλλαμβάνει 1.500 αιχμαλώτους και κυριεύει πυροβόλα και πολυβόλα.

19 Ιουνίου 1920

Η Μικτή Ταξιαρχία Ξάνθης επιβαίνοντας σε μεταγωγικά πλοία με τη συνοδεία του θωρηκτού *Κιλκίς*, των αντιτορπιλικών *Λέων*, *Αετός*, *Ασπής* και *Αλκυών*, καθώς και του βρετανικού θωρηκτού *Μονρόζ* και ενός αντιτορπιλικού, αποβιβάζεται και καταλαμβάνει την Πάνορμο.

25 Ιουνίου 1920

Η Ελληνική Ταξιαρχία Ιππικού καταδιώκοντας τις τουρκικές δυνάμεις που συμπύσσονται στην Προύσα, μετά από ενέργεια της Μεραρχίας Αρχιπελάγους δυτικά από τα Μουδανιά, εισέρχεται στην Προύσα.

7 Ιουλίου 1920

Η Μεραρχία Σμύρνης αποβιβάζεται στη Ραιδεστό (Αν. Θράκη).

10 Ιουλίου 1920

Καταγγέλλεται μονομερώς από τον Ιταλό υπουργό εξωτερικών Σφόρτσα το Σύμφωνο Βενιζέλου – Τιτόνι.

Η Μεραρχία Σμύρνης φτάνει στο Λουλέ Μπουργκάζ (Αρκαδούπολη), μετά από ταχεία προέλαση στην Αν. Θράκη.

12 Ιουλίου 1920

Σε εφαρμογή των διατάξεων της επικείμενης Συνθήκης των Σεβρών ο Πέτρος Γουναράκης Γενικός Γραμματέας της Ύπατης Αρμοστείας, παραλαμβάνει τη διοίκηση της Σμύρνης και της περιφέρειάς της από τον Αχμέτ Μπεσήμ Μπέη που πεθαίνει.

Τμήματα του 3/40 Συντάγματος Ευζώνων της Μεραρχίας Ξάνθης εισέρχονται χωρίς αντίσταση και καταλαμβάνουν την Αδριανούπολη. Οι Έλληνες κάτοικοι τα υποδέχονται με ενθουσιασμό.

19 Ιουλίου 1920

Ολοκληρώνεται η απελευθέρωση της Ανατολικής Θράκης, εκτός από την περιοχή της Κωνσταντινούπολης και των Στενών που κηρύσσονται ελεύθερη ζώνη ελεγχόμενη από τους συμμάχους, τη μικρή περιοχή της Τσατάλτζας και τη Χερσόνησο της Καλλίπολης.

28 Ιουλίου 1920

Ο Σουλτάνος Μεχμέτ 6ος υπογράφει τη **Συνθήκη των Σεβρών** και μαζί της υπογράφει την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Εκχωρούνται στην Ελλάδα η Ανατολική Θράκη μέχρι την Τσατάλτζα και η Δυτική Θράκη, το βιλαέτι της Σμύρνης, η Ίμβρος και η Τένεδος. Σύμφωνα με τον Βενιζέλο η Ελλάδα γίνεται «η χώρα των δύο ηπείρων (Ευρώπης, Ασίας) και των πέντε θαλασσών (Ιονίου, Μεσογείου, Αιγαίου, Προποντίδας, Εύξεινου Πόντου)». Επικυρώνεται επίσης η απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1914 της Πρεσβευτικής Διασκέψεως του Λονδίνου, περί παραχωρήσεως στην Ελλάδα των ανατολικών νήσων του Αιγαίου δηλαδή των Λήμνου, Θάσου, Σαμοθράκης, Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας.

Στην περιοχή της Σμύρνης η Οθωμανική Αυτοκρατορία διατηρεί την υψηλή κυριαρχία, ενώ η διοίκηση μεταβιβάζεται στην ελληνική κυβέρνηση που αναλαμβάνει να ιδρύσει τοπικό κοινοβούλιο. Η Συνθήκη κατοχυρώνει το δικαίωμα να διατηρεί η Ελλάδα στρατεύματα για την ασφάλεια της περιοχής και μετά πάροδο πενταετίας. Το κοινοβούλιο έχει την ευχέρεια με πλειοψηφικό ψήφισμα να ζητήσει από την Κοινωνία των Εθνών να περιέλθει η περιοχή της Ιωνίας υπό πλήρη ελληνική κυριαρχία. Επίσης η Συνθήκη αναγνωρίζει Αρμενικό κράτος ανατολικά της Αυτοκρατορίας τα σύνορα του οποίου θα καθοριστούν με την διαιτησία των Η.Π.Α. και καθιερώνει καθεστώς αυτονομίας στους Κούρδους με ανοιχτό το ενδεχόμενο ίδρυσης κράτους στο μέλλον.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 η Δωδεκάνησος συμπεριλαμβανομένου και του Καστελόριζου, εκχωρείται στην Ιταλία.

Η Συνθήκη των Σεβρών καταδεικνύει την θέληση των συμμάχων να εξαφανίσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία και να θέσουν την εναπομένουσα Τουρκία υπό στενό διοικητικό, στρατιωτικό και οικονομικό έλεγχο. Παρόλα αυτά η Συνθήκη παραμένει εξαιρετικά εύθραυστη και δεν προλαβαίνει να επικυρωθεί από τα συμβαλλόμενα μέρη.

30 Ιουλίου 1920

Ο υποπλοίαρχος Απ. Τσερέπης απότακτος του 1917, ανταποκριτής της «Εφημερίδος του Χρηματιστηρίου» μαζί με τον απόστρατο υπολοχαγό του μηχανικού Γ. Κυριάκη, προσπαθούν να δολοφονήσουν τον Ελ. Βενιζέλο στον σιδηροδρομικό σταθμό της Λυών στο Παρίσι χωρίς

αποτέλεσμα. Καταδικάζονται σε ειρκτή 5 ετών από γαλλικό δικαστήριο. Το γεγονός καταδεικνύει τη βαθιά διαίρεση του πολιτικού κόσμου στην Ελλάδα. Ο Τσερέπης αργότερα διορίζεται διαχειριστής της περιουσίας του πρίγκηπος Χριστοφόρου, ενώ ο Κυριάκης αναλαμβάνει Νομάρχη επί κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη.

31 Ιουλίου 1920

Ταραχές στην Αθήνα, εξαιτίας της απόπειρας κατά του Βενιζέλου. Δολοφονείται στην οδό Βασ. Σοφίας από τον φιλοβενιζελικό αστυνομικό Παύλο Γρυπάρη, ο πολιτικός και διπλωμάτης Ίων Δραγούμης, από τους βασικούς εκφραστές του ελληνικού εθνικισμού και της «Μεγάλης Ιδέας».

16 Αυγούστου 1920

Το Α΄ Σώμα Στρατού καταλαμβάνει την πόλη Ουσάκ της Μ. Ασίας.

20 Αυγούστου 1920

Η Ιταλία με ξεχωριστή Ελληνο-Ιταλική Συνθήκη παραχωρεί στην Ελλάδα τη Δωδεκάνησο, πλην της Ρόδου και του Καστελόριζου.

22 Αυγούστου 1920

Η XIII Μεραρχία καταλαμβάνει το Τσεντίζ. Με την κατάληψη της γραμμής Προύσα – Τσεντίζ – Ουσάκ λήγει η πρώτη περίοδος των επιχειρήσεων του Ελληνικού Στρατού στη Μ. Ασία.

25 Αυγούστου 1920

Ο Βενιζέλος επιστρέφει θριαμβευτικά στην Ελλάδα, και παρουσιάζει τη Συνθήκη των Σεβρών σε ειδική πανηγυρική συνεδρίαση στη Βουλή. Υπόσχεται εκλογές και προχωρεί στην άμεση άρση του στρατιωτικού νόμου και της λογοκρισίας. Το αίσθημα εθνικής αισιοδοξίας για την πραγματοποίηση της μεγάλης ιδέας που κυριαρχεί στις τάξεις των φιλελευθέρων, τον εμποδίζει να διακρίνει το υπόγειο ρεύμα λαϊκής δυσαρέσκειας που διαμορφώνεται εναντίον του.

10 Σεπτεμβρίου 1920

Ο Βενιζέλος υποβάλει την παραίτηση της κυβέρνησής του. Προκηρύσσονται εκλογές.

12 Οκτωβρίου 1920

Πεθαίνει από δάγκωμα πιθήκου ο βασιλιάς Αλέξανδρος Α΄.

1 Νοεμβρίου 1920

Διενεργούνται εκλογές και ηττάται ο Βενιζέλος, ο οποίος αναχωρεί στο εξωτερικό. Ο Γ. Παπανδρέου συμμετέχει για πρώτη φορά ως ανεξάρτητος βουλευτής Λέσβου αλλά δεν εκλέγεται. Τουρκομουσουλμάνοι, Εβραίοι, Τσάμηδες, και Βούλγαροι μειονοτικοί καταψηφίζουν συλλογικά το όραμα της Μεγάλης Ελλάδας και συμβάλλουν καθοριστικά στην ήττα των Φιλελευθέρων. Η νέα κυβέρνηση Ράλλη διαβεβαιώνει τους συμμάχους ότι θα συνεχίσει την εξωτερική πολιτική του Βενιζέλου. Αρχίζουν εκκαθαρίσεις και διώξεις βενιζελικών στο στρατό, τη διοίκηση και την παιδεία.

4 Νοεμβρίου 1920

Σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Δημ. Ράλλη.

21 Νοεμβρίου 1920

Διενεργείται δημοψήφισμα για την επάνοδο του Κωνσταντίνου.

6 Δεκεμβρίου 1920

Επιστρέφει ο βασιλιάς Κωνσταντίνος. Ο αντιβενιζελισμός επικρατεί ολοκληρωτικά. Η αλλαγή αυτή λειτουργεί ως αφετηρία για την εκδήλωση μιας σαφούς αρνητικής στροφής της γαλλικής και της ιταλικής πολιτικής απέναντι στην Ελλάδα που δεν αφήνει ανεπηρέαστο και τον αγγλικό παράγοντα αφού το όνομα του Κωνσταντίνου είναι εξ ίσου μισητό με εκείνο του Γερμανού Κάιζερ.

15 Δεκεμβρίου 1920

Οι σύμμαχοι ανακοινώνουν στην ελληνική κυβέρνηση ότι, μετά την επάνοδο του Κωνσταντίνου στον ελληνικό θρόνο, αποδεσμεύονται από τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην Ελλάδα.

22 Δεκεμβρίου 1920

Παραίτεται ο αρχιστράτηγος Λ. Παρασκευόπουλος. Την αρχηγία της Στρατιάς της Μικράς Ασίας αναλαμβάνει ο στρατηγός Παπούλας.

24 Δεκεμβρίου 1920

Το Γ΄ Σώμα Στρατού αρχίζει επιθετικές ενέργειες, με κατεύθυνση από την Προύσα προς το Δορύλαιο και φτάνει μέχρι τη γραμμή Αυγκίν – Κοβαλίτσα. Μετά επιστρέφει στη γραμμή εξόρμησής του.

1921

- Τα αυτοκίνητα τρέχουν πλέον με 80 χλμ και γίνονται όλο και πιο πολλά και ενοχλητικά. Είναι ανοιχτά και χρηστικά, με μεταλλικές ζάντες και όχι ξύλινες. Είναι και επώνυμα: *Renault, Benz, Rolls Royce*.
- Η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή διενεργεί ανασκαφές στα Μάλια της Κρήτης.
- Αφού έχει εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις, ο Αλέξης Μινωτής, ακολουθεί τον περιοδεύοντα θίασο των Βεάκη και Νέζερ που παίζουν τον «*Οιδίποδα Τύρανο*».
- Παντελής Χορν: *Το φιντανάκι*.
- Γεννιέται στο χωριό Μηλίνα του Πηλίου ο σολίστας της κλασικής κιθάρας και συνθέτης Δημήτρης Φάμπας.
- Γεννιέται στην Κωνσταντινούπολη η ποιήτρια Ελένη Βακαλό.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο σκιτσογράφος και γελοιογράφος Αρχέλαος.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο δημοφιλής ηθοποιός Κώστας Χατζηχρήστος.
- Γεννιέται στις 9 Μαρτίου στην Αθήνα ο μεγάλος ηθοποιός Δημήτρης Χορν γιος του Παντελή Χορν.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο μαέστρος του μπουζουκιού Μανόλης Χιώτης.
- Γεννιέται στη Χαλκίδα η ρεμπέτισσα Σωτηρία Μπέλλου.
- Γεννιέται στην Κωνσταντινούπολη ο συνθέτης και στιχουργός Γιώργος Μητσάκης.
- Γεννιέται στην Ανατολική Ρωμυλία ο συνθέτης Ανέστης Λογοθέτης.
- Πεθαίνει ο ευεργέτης Βασίλης Σιβιτανίδης (γ. 1830), αιγυπτιώτης ομογενής ο οποίος πλούτισε από το εμπόριο στην Αλεξάνδρεια.

24 Ιανουαρίου 1921

Σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Ν. Καλογερόπουλο

8 Φεβρουαρίου 1921

Πραγματοποιείται διασυμμαχική διάσκεψη στο Λονδίνο για το Μικρασιατικό. Προτείνεται συμβιβασμός, τον οποίο απορρίπτουν η ελληνική και η τουρκική αντιπροσωπία.

7 Μαρτίου 1921

Καλούνται στα όπλα οι κλάσεις 13, 14 και 15. Με διάγγελμά του ο βασιλιάς Κωνσταντίνος κηρύσσει την έναρξη της Μικρασιατικής Εκστρατείας.

10 Μαρτίου 1921

Αρχίζουν συνδυασμένες επιχειρήσεις του Γ΄ Σώματος Στρατού από την Προύσα προς το Δορύλαιο και του Α΄ Σώματος Στρατού από το Ουσάκ προς το Αφίον Καραχισάρ για να συντρίψουν τις τουρκικές δυνάμεις. Χωρίς να πετύχουν το σκοπό τους μετά από δέκα ημέρες επανέρχονται στις αρχικές τους θέσεις.

12 Μαρτίου 1921

Το Α΄ Σώμα Στρατού μετά από σκληρό αγώνα καταλαμβάνει την οχυρωμένη τοποθεσία και την πόλη του Τουμλού Μπουνάρ.

14 Μαρτίου 1921

Το Α΄ Σώμα Στρατού μετά από σκληρές μάχες καταλαμβάνει για πρώτη φορά το Αφιόν Καραχισάρ και προωθείται 50 περίπου χιλιόμετρα ανατολικά από αυτό. Μετά όμως από σύμπτυξη εκκενώνεται η πόλη στις 25 Μαρτίου.

15 Μαρτίου 1921

Το Γ΄ Σώμα Στρατού συγκρούεται με ισχυρές τουρκικές δυνάμεις βορείως του Εσκή Σεχίρ.

16 Μαρτίου 1921

Σύμφωνο Φιλίας και Συνεργασίας μεταξύ της Κεμαλικής Τουρκίας και της Σοβιετικής Ρωσίας. Η ασφάλεια της αναδυόμενης Τουρκίας συνδέεται με την αντιιμπεριαλιστική σοβιετική πολιτική και η εξοπλιστική βοήθεια πλέον του στρατού εναντίον των Ελλήνων αποτελεί τμήμα της σοβιετικής προσπάθειας αποκλεισμού των Βρετανών από τα στενά και την Μαύρη Θάλασσα. Το Λονδίνο θέτει στη Γαλλία εκ νέου το ζήτημα της υποστήριξης των ελληνικών στρατευμάτων διότι στην αντίθετη περίπτωση οι δυτικές δυνάμεις θα πρέπει να αντιμετωπίσουν μόνες ένα ενισχυμένο κεμαλικό κίνημα, μαχητικά αντιδυτικό και επικίνδυνα φιλοσοβιετικό.

Στο πλαίσιο αυτής της συμφωνίας η Ρωσία παραχωρεί οικειοθελώς όλα τα εδάφη στη βορειοανατολική Ανατολία (ιδίως το Καρς και το Αρνταχάν) τα οποία είχε κερδίσει κατά το ρωσο-τουρκικό πόλεμο του 1877-78, απαλλάσσοντας συγχρόνως την Τουρκία από όλες τις οικονομικές υποχρεώσεις που της είχαν επιβάλει οι τσαρικές κυβερνήσεις.

8 Απριλίου 1921

Ο Γ. Παπανδρέου δημοσιεύει στην εφημερίδα *Πατρίς* ένα τολμηρό άρθρο με τίτλο «*Ο Βασιλεύς και το Έθνος*», με το οποίο καλεί τον Κωνσταντίνο να παραιτηθεί χάριν του Έθνους. Το καθεστώς τον παραπέμπει στο στρατοδικείο και τον κλείνει στις φυλακές Αβέρωφ. Αποφυλακίζεται ύστερα από τέσσερις μήνες.

Μάιος 1921

Νέα συμβιβαστική πρόταση των συμμάχων απορρίπτεται από τη κυβέρνηση Δ. Γούναρη, παρά τη θετική προτροπή του Βενιζέλου.

1 Μαΐου 1921

Το *Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (ΣΕΚΕ)* οργανώνει στη Θεσσαλονίκη μεγάλες διαδηλώσεις στις οποίες επικρατούν τα συνθήματα: «*Κάτω ο πόλεμος*» και «*Συναδέλφωση των λαών πάνω από σύνορα και πατρίδες*». Γίνονται συγκρούσεις με τη χωροφυλακή στο Κουλέ Καφέ, στο Τσινάρ και στις εβραϊκές συνοικίες. Ένα σύνταγμα στρατού αρνείται να επιβιβαστεί στα πλοία για τη Μικρά Ασία.

29 Μαΐου 1921

Βασιλιάς και κυβέρνηση μεταβαίνουν στη Σμύρνη και ο Κωνσταντίνος αναλαμβάνει την ηγεσία του στρατεύματος. Είναι οι νέοι πρωταγωνιστές της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Οι μεγάλες δυνάμεις δεν προσβλέπουν πλέον στη δια των όπλων επιβολή της Συνθήκης των Σεβρών. Αναζητούν συμβιβαστική λύση, που όμως απορρίπτουν οι εμπλεκόμενοι. Η τουρκική πλευρά επειδή θέλει περισσότερα και η ελληνική επειδή η νέα ηγεσία πιστεύει ότι μπορεί να συντρίψει στρατιωτικά τον Κεμάλ.

Απρίλιος 1921

Καλούνται έξι ακόμα ηλικίες εφέδρων και σημαντικές ενισχύσεις σε άνδρες και υλικά φθάνουν στο μέτωπο της Μικράς Ασίας. Οι 130.000 άνδρες γίνονται 210.000. Ο Ελληνικός στρατός αποκτά σαφέστατη υπεροχή απέναντι στον αντίπαλο. Ακόμα μεγαλύτερη είναι η υπεροχή σε πυροβολικό, αυτόματα όπλα και οχήματα. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη στρατιά που παρατάσσει η χώρα στα πεδία των μαχών και ως εκ τούτου αγγίζει τα όρια των δυνατοτήτων της

3 Ιουνίου 1921

Πολεμικό Συμβούλιο υπό την προεδρία του Κωνσταντίνου καταστρώνει σχέδιο για ολομέτωπη επίθεση με στόχους την κατάληψη τμήματος της σιδηροδρομικής γραμμής

Κωνσταντινούπολης – Βαγδάτης και την περικύκλωση και συντριβή του κύριου όγκου του τουρκικού στρατού.

Επίσημη εντολή του αρχηγού του τουρκικού Γενικού Επιτελείου Στρατού Φεσβί, στέλνεται στο αρχηγείο που εδρεύει στην Αμάσεια: «Από το υπουργικό συμβούλιο πάρθηκε η απόφαση να εκτοπιστούν στην ενδοχώρα όλοι οι χριστιανοί που διαμένουν στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας και μπορούν να φέρουν όπλα. Η απόφαση τίθεται σε ισχύ με τη λήψη του τηλεγραφήματος. Σας γνωρίζουμε ότι πρέπει να αποφευχθεί το ενδεχόμενο συσπείρωσης και αντίστασης των χριστιανών καθώς και απόβασης ελληνικού στρατού».

21 Ιουνίου 1921

Η νήσος Τένεδος παραδίνεται στους Έλληνες από την Αγγλία.

25 Ιουνίου 1921

Αρχίζει η επίθεση του Ελληνικού στρατού. Ο στρατός του Κεμάλ αμύνεται με πείσμα και ξεδιπλώνει ιδιαίτερες αρετές στις αντεπιθέσεις, τους αιφνιδιασμούς και τις βαθιές διεισδύσεις στα μετόπισθεν των επιτιθέμενων. Οι απώλειες των Ελλήνων φθάνουν από την αρχή σε ανησυχητικά επίπεδα. Η κατάκτηση νέων εδαφών προσθέτει νέα προβλήματα στην ασφάλεια των μετόπισθεν και στις μεταφορές.

27 Ιουνίου 1921

Αρχίζουν οι επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας από όλη τη στρατιά Μ. Ασίας με σκοπό την κύκλωση και συντριβή του Κεμαλικού Στρατού που αμύνεται στην περιοχή Δορύλαιο – Κιουτάχεια – Αφιόν Καραχισάρ.

30 Ιουνίου 1921

Καταλαμβάνεται το Αφιόν Καραχισάρ από την IV Μεραρχία Πεζικού μετά από σκληρό αγώνα.

2-3-4 Ιουλίου 1921

Σκληρές και αιματηρές μάχες των Α', Β' και Γ' Σωμάτων Στρατού στην περιοχή Τσαούς Τσιφλίκ-υψ νοτιοδυτικά της Κιουτάχειας. Οι τουρκικές δυνάμεις συμπύσσονται και στις 4 Ιουλίου καταλαμβάνεται η Κιουτάχεια από την Χ Μεραρχία.

3 Ιουλίου 1921

Απόφαση του τουρκικού υπουργικού συμβουλίου αναφέρει μεταξύ άλλων: «[...] υπάρχει πιθανότητα απόβασης στα παράλια μας. Αυτά τα μέρη θα εκμεταλλευτεί ο εχθρός κατά του έθνους μας σε συνεργασία με ντόπιους Έλληνες. Ως εκ τούτου είναι αναγκαία τα έκτακτα μέτρα για την υπεράσπιση της χώρας. Έτσι, από τις 12 Ιουνίου 1921, όλη η παραλία της Μαύρης Θάλασσας και οι κωμοπόλεις κηρύσσονται εμπόλεμη περιοχή».

6 Ιουλίου 1921

Τμήματα του Γ' Σώματος Στρατού μετά από σκληρό αγώνα καταλαμβάνουν το Δορύλαιο (Εσκή Σεχίρ).

8 Ιουλίου 1921

Οι τουρκικές δυνάμεις ανασυγκροτούνται και ενεργούν αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον των ελληνικών θέσεων από το Δορύλαιο μέχρι το Σεϊντή Γαζή. Τα ελληνικά τμήματα αποκρούουν με επιτυχία την τουρκική αντεπίθεση, προξενούν σοβαρές απώλειες στον εχθρό και τον υποχρεώνουν να συμπυχθεί άτακτα. Η μάχη γίνεται σε ανοιχτό πεδίο και παίρνουν μέρος όλες οι δυνάμεις και των δύο αντιπάλων.

15 Ιουλίου 1921

Πραγματοποιείται πολεμικό συμβούλιο στην Κιουτάχεια υπό την προεδρία του Κωνσταντίνου με συμμετοχή του πρωθυπουργού Δ. Γούναρη και του υπουργού στρατιωτικών Ν. Θεοτόκη. Αποφασίζεται η εκστρατεία προς την Άγκυρα διότι παρά τις επιτυχίες του Ελληνικού Στρατού δεν έγινε δυνατή η συντριβή του Κεμαλικού Στρατού.

1 Αυγούστου 1921

Αρχίζει η δεύτερη φάση της θερινής επίθεσης από τα τρία Σώματα Στρατού. Ο Ελληνικός στρατός περνά τον Σαγγάριο ποταμό και πορεύεται προς την Άγκυρα. Στη βόρεια πλευρά βρίσκεται το Γ' Σώμα Στρατού, ενώ νοτιότερα κινούνται το Α' και Β' Σώμα Στρατού.

6 Αυγούστου 1921

Περισσότερο επίπονη είναι η πορεία του Β' Σώματος Στρατού μέσα από την Αλμυρά Έρημο. Η εξαντλητική πορεία κάτω από τον καυτό ήλιο και οι δυσκολίες κατά τον ανεφοδιασμό εξουθενώνουν τις ελληνικές δυνάμεις. Οι άνδρες και τα κτήνη δοκιμάζονται σκληρά από το μεγάλο καύσωνα της άνυδρης, άδενδρης και αμμοσκεπούς αυτής περιοχής.

18 Αυγούστου 1921

Με επιθετική ενέργεια του Ελληνικού Στρατού κατά της τοποθεσίας Σαγγάριου, καταλαμβάνεται η περιοχή νότια του ποταμού Γκεούκ Κατρατζή, που τη χρησιμοποιεί για βάση εξόρμησης της κύριας επίθεσης.

11 Αυγούστου 1921

Αρχίζει η κύρια επίθεση του Ελληνικού Στρατού με τα Α', Β', Γ' Σώματα Στρατού συμπαραταγμένα ανατολικά του Σαγγάριου.

14 Αυγούστου 1921

Καταλαμβάνεται μετά από σκληρούς αγώνες η πρώτη αμυντική γραμμή των Τούρκων στην τοποθεσία Σαγγάριου. Το Γ' Σώμα Στρατού καταλαμβάνει αριστερά την τοποθεσία Σαπάντζας. Το Α' Σώμα Στρατού στο κέντρο την τοποθεσία Ταμπούρ Ογλού και το Β' Σώμα Στρατού δεξιά με την V Μεραρχία την περιοχή Καλέ Γκρότο.

20 Αυγούστου 1921

Μετά από σκληρούς και αιματηρούς αγώνες καταλαμβάνεται η τοποθεσία Αρτίζ Νταγ-Τσαλ Νταγ του Σαγγάριου.

22 Αυγούστου 1921

Η Στρατιά Μ. Ασίας εισηγείται την επιστροφή της στις θέσεις εξόρμησης Δορύλαιου – Αφιόν Καραχισάρ διότι σύμφωνα με την εκτίμησή της η παραμονή του στρατού στο Σαγγάριο είναι επικίνδυνη λόγω δυσκολιών ανεφοδιασμού από την επιμήκυνση των γραμμών συγκοινωνιών και της εποχής των βροχών που θα ακολουθήσει.

25 Αυγούστου 1921

Η Στρατιά Μ. Ασίας αφού δεν μπορεί να διασπάσει την τουρκική τοποθεσία του Σαγγάριου, μεταπίπτει σε κατάσταση άμυνας αναμένοντας την απόφαση της κυβέρνησης.

29 Αυγούστου 1921

Η Στρατιά Μ. Ασίας μετά από έγκριση της κυβέρνησης διακόπτει τον αγώνα και συμπύσσεται στη δυτική όχθη του Σαγγάριου ποταμού.

4-10 Σεπτεμβρίου 1921

Η καταπόνηση, οι δυσκολίες ανεφοδιασμού και η μεγάλη ανάπτυξη του μετώπου οδηγούν σε απόφαση σύμπτυξης των ελληνικών δυνάμεων ως τις 10 Σεπτεμβρίου στη γραμμή Εσκή Σεχίρ – Αφιόν Καραχισάρ.

14 Σεπτεμβρίου 1921

Η Στρατιά Μ. Ασίας ολοκληρώνει τη σύμπτυξή της και την αμυντική της εγκατάσταση στη γενική γραμμή Όρμος Κίου – Δορύλαιο – Αφιόν Καραχισάρ, όπου και μένει σε απραξία μέχρι τις 14 Αυγούστου 1922.

17-25 Σεπτεμβρίου 1921

Αποκρούεται τουρκική επίθεση στο Αφιόν Καραχισάρ από τα Α' και Β' Σώματα Στρατού. Οι Τούρκοι επιστρέφουν στις βάσεις τους.

Έτσι τελειώνει η εκστρατεία προς την Άγκυρα με τον Ελληνικό Στρατό να καταβάλει μεγάλο φόρο αίματος. Ο χρόνος πλέον μετρά υπέρ του Κεμάλ που λαμβάνει χρηματική βοήθεια και ενισχύεται σε οπλισμό και εφόδια από το μπολσεβίκικο καθεστώς του Λένιν.

Οκτώβριος 1921

Ιδρύεται η «**Μικρασιατική Άμυνα**». Γίνονται κινήσεις για την αυτονομία της Ιωνίας.

20 Οκτωβρίου 1921

Η Γαλλία αλλάζει πορεία. Συνάπτεται η «**Συμφωνία της Άγκυρας**» μεταξύ των Κεμαλικών και του βουλευτή Franklin Bouillon. Αιτία αυτής της μεταστροφής είναι η προσπάθεια να

οδηγηθεί η Τουρκία σε συμμαχία με το αντισοβιετικό στρατόπεδο. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί το δυσμενέστερο γεγονός της χρονιάς για την Ελλάδα.

Νοέμβριος 1921

Συνδιάσκεψη των πρεσβευτών των συμμάχων κατακυρώνει στην Αλβανία τη Β. Ήπειρο.

8 Δεκεμβρίου 1921

Αντιβενιζελικοί αποπειρώνται να δολοφονήσουν τον Π. Κουντουριώτη, τραυματίζοντάς τον με πιστόλι στην κοιλιά.

27 Δεκεμβρίου 1921

Αρχίζει η **Διάσκεψη των Κανών** που διακόπτεται μετά από λίγες ημέρες χωρίς να οριστεί νέα ημερομηνία σύγκλησής της. Το γενικό κλίμα που επικρατεί μόνο φιλελληνικό δεν μπορεί να χαρακτηριστεί καθώς οι μεγάλες δυνάμεις υποδεικνύουν στην Ελλάδα να αποσύρει τον στρατό της από τη Μικρά Ασία.

1922

- Το ελληνικό κράτος αναστέλλει τη μετατρεψιμότητα της δραχμής και τις πληρωμές για το χρέος. Κόβει στα δύο το χαρτονόμισμα και επιβάλλει δρακόντειους περιορισμούς στις τράπεζες και στις συναλλαγές.
- Ιδρύεται η «*Διδασκαλική Ομοσπονδία*».
- Εκδίδεται η εφημερίδα *Ελεύθερον Βήμα* (1922 – 1944) από τον Δημήτριο Λαμπράκη. Μετά την απελευθέρωση κυκλοφορεί με τον τίτλο Βήμα.
- Ο Ιωσήφ Στάλιν (γιος εργάτη), γίνεται Γενικός Γραμματέας της Σοβιετικής Ένωσης.
- Η *Γεωργική Σχολή Θεσσαλονίκης* με δικές της κτηριακές εγκαταστάσεις, αποκτά οικοτροφείο για 250 μαθητές, ενώ διαθέτει δικό της δίκτυο υδρεύσεως, αποχετεύσεως, ηλεκτροδοτήσεως, βουστάσιο, γαλακτοκομική μονάδα, χοιροστάσιο, μελίσσια, αμπέλια και ανθοκήπια. Με άρτιο εξοπλισμό, καλά μελετημένο πρόγραμμα σπουδών και συνεχή οικονομική ενίσχυση από Συμβούλιο που εδρεύει στην Αμερική, η Σχολή προσφέρει στην ελληνική γεωργία αποφοίτους καταρτισμένους σε όλους του κλάδους της γεωργίας και της κτηνοτροφίας.
- Δημήτρης Γληνός: *Η κρίση του δημοτικισμού*.
- Γεννιέται στα Τρίκαλα ο συνθέτης Απόστολος Καλδάρας.
- Γεννιέται ο Κύπριος σκηνοθέτης Μιχάλης Κακογιάννης.
- Γεννιέται στη Νάξο ο θεατρικός συγγραφέας Ιάκωβος Καμπανέλης.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο ποιητής Τάσος Λειβαδίτης.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο ηθοποιός Σπύρος Καλογήρου.
- Γεννιέται ο ηθοποιός Τάκης Μηλιάδης.
- Γεννιέται στο Περιστέρι ο λαϊκός βάρδος Γρηγόρης Μπιθικώτσης.
- Γεννιέται ο συνθέτης και στιχουργός Χρ. Κολοκοτρώνης.
- Γεννιέται στη Βράιλα της Ρουμανίας ο ελληνικής καταγωγής συνθέτης Ιάννης Ξενάκης.
- Γεννιέται στη Κωνσταντινούπολη ο φιλόσοφος Κορνήλιος Καστοριάδης.
- Πεθαίνει ο πεζογράφος Ανδρέας Καρκαβίτσας (γ. 1865).

17 Ιανουαρίου 1922

Οι Γάλλοι με υπόμνημά τους προς την Αγγλία ζητούν να αποδοθούν στην Τουρκία η Μικρά Ασία και η Ανατολική Θράκη. Ενισχύουν επίσης με πολεμικό υλικό την Κεμαλική κυβέρνηση.

2-15 Φεβρουαρίου 1922

Αίτημα του Δ. Γούναρη για δάνειο στο Λονδίνο πέφτει στο κενό. Ο πρωθυπουργός καταγγέλλει επίσης με επιστολή του προς τον Βρετανό πρωθυπουργό Λούντ Τζόρτζ την

τακτική της Γαλλίας και της Ιταλίας να εφοδιάζουν με πολεμικό υλικό τα κεμαλικά στρατεύματα.

3 Μαρτίου 1922

Αναλαμβάνει την κυβέρνηση ο Νικ. Στράτος

13 Μαρτίου 1922

Η Άγκυρα απορρίπτει σχέδιο ανακωχής, πριν η Ελλάδα εκκενώσει τη Σμύρνη και τη Θράκη.

15 Μαρτίου 1922

Υπογράφεται μυστική συμφωνία των Ιταλών με τον Κεμάλ για εφοδιασμό με άφθονο πολεμικό υλικό. Η επέκταση της Ελλάδας στην Ιωνία και στην Ανατολική Θράκη αποτελεί απειλή για τα στρατηγικά ιταλικά συμφέροντα.

29 Απριλίου 1922

Ψηφοφορία στην Βουλή εξασφαλίζει πλειοψηφία με μία ψήφο στην κυβέρνηση Δ. Γούναρη η οποία καταρρέει λίγες ημέρες αργότερα.

9 Μαΐου 1922

Σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Πέτρο Πρωτοπαπαδάκη.

23 Μαΐου 1922

Ο Γ. Χατζανέστης αναλαμβάνει την αρχιστρατηγία του Στρατού της Μικράς Ασίας.

23 Ιουνίου 1922

Ο Αλ. Παπαναστασίου καταδικάζεται σε τριετή φυλάκιση για όσα υποστηρίζει στο «*Δημοκρατικό Μανιφέστο*». Συνήγορός του είναι ο Γεώργιος Παπανδρέου.

Ιούλιος 1922

Μετά το ναυάγιο των διαπραγματεύσεων για υπογραφή συμφωνίας ανακωχής μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, εκπονείται ελληνικό σχέδιο κατάληψης της Κωνσταντινούπολης και εντείνονται οι προσπάθειες για δημιουργία «*μικρασιατικού κράτους*».

12 Ιουλίου 1922

Ελληνικό αεροπλάνο με χειριστή τον Χριστόφορο Σταυρόπουλο καταρρίπτει τουρκικό βορειοδυτικά του Αφιόν Καραχισάρ.

29 Ιουλίου 1922

Η Γαλλία με ρηματική διακοίνωσή της εκφράζει την πλήρη διαφωνία της σε ενδεχόμενη προσπάθεια της Ελλάδος να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη.

Αύγουστος 1922

Ο τουρκικός στρατός υποδεέστερος αριθμητικά του ελληνικού, είναι καλύτερα εκπαιδευμένος, ψυχολογικά προετοιμασμένος και γνωρίζει τι θέλει. Έχει δηλαδή όλα τα χαρακτηριστικά που λείπουν από τον αντίπαλο.

13-15 Αυγούστου 1922

Πραγματοποιείται μεγάλη τουρκική επίθεση με κύρια προσπάθεια νοτιοδυτικά του Αφιόν Καραχισάρ και διασπώνται οι ελληνικές γραμμές.

17 Αυγούστου 1922

Ο Κεμάλ επιτίθεται στο σημείο ακριβώς που τον περιμένει το ελληνικό επιτελείο. Μάχη του Αλή Βεράν. Ο αιφνιδιασμός δεν αποφεύγεται. Οι μονάδες του Ελληνικού Στρατού υπό τον υποστράτηγο Ν. Τρικούπη παραδίδονται.

18-26 Αυγούστου 1922

Το τουρκικό πυροβολικό καθλώνει και διασπά τις ελληνικές γραμμές άμυνας. Το ιππικό περνά από τα κενά, ξεχύνεται στα μετόπισθεν, ξεσηκώνει τους τουρκικούς πληθυσμούς και κινητοποιεί τις πολυπληθείς ομάδες ανταρτών (τους Τσέτες). Στο πεζικό απομένει η καταδίωξη των φυγάδων και η περισυλλογή αιχμαλώτων και λαφύρων. Η υποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων αποδεικνύεται αληθινή οδύσσεια. Σχεδόν 2.500 αξιωματικοί και 54.000 στρατιώτες αιχμαλωτίζονται ή εξαφανίζονται για πάντα μέσα στον γενικό χαλασμό. Οι χριστιανικοί πληθυσμοί αιφνιδιάζονται και αυτοί από την ραγδαία εξέλιξη των γεγονότων,

αφήνουν όπως - όπως σπίτια και περιουσίες και συρρέουν στις παραλίες του Αιγαίου και τη Σμύρνη.

23 Αυγούστου 1922

Μονάδες της XIII Μεραρχίας Πεζικού και της Μεραρχίας Ιππικού αποκρούουν επίθεση Τούρκων για κατάληψη του Σταθμού Σαλιχλή και διευκολύνουν έτσι την υποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων προς τα λιμάνια επιβίβασης.

27 Αυγούστου 1922

Τα τουρκικά στρατεύματα εισέρχονται στη Σμύρνη. Τα τελευταία ελληνικά τμήματα εγκαταλείπουν την πόλη τις πρωινές ώρες. Στις 11.00 περίπου τμήμα 400 ατάκτων ιππέων υπό τον Κιρρ Μπεχλιβάν εισέρχεται στη Σμύρνη, ενώ τις εσπερινές ώρες εισέρχεται και ισχυρό τμήμα τουρκικού πεζικού. Ακολουθούν σφαγές του ελληνικού πληθυσμού και λεηλασίες των περιουσιών. Τα θύματα ανέρχονται σε 40.000 – 50.000. Πολλοί από όσους μένουν στα μετόπισθεν δολοφονούνται. Σε ορισμένους τόπους οι Ρωμιοί γίνονται θύματα επιχειρήσεων ολοκληρωτικής εξόντωσης.

Ο στρατηγός Νουρεντίν Πασά αφού χαρακτηρίζει τον μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομο «προδότη και εχθρό του τουρκικού έθνους», τον παραδίδει στο εξαγριωμένο τουρκικό πλήθος που είναι συγκεντρωμένο μπροστά στο Διοικητήριο. *Πτυόμενος, κολαφιζόμενος και λακτιζόμενος* ο Χρυσόστομος σύρεται στους δρόμους και κατακρεουργείται από το φανατικό πλήθος. Την επομένη δολοφονούνται οι πρόκριτοι Σμυρνιοί Ν. Τσουρουκτσόγλου (διευθυντής της εφημερίδας La Reforme) και Κλημάνογλου.

Λίγο καλύτερη είναι η κατάσταση στην Προποντίδα όπου η τουρκική πίεση είναι μικρότερη. Από εκεί 60.000 στρατιώτες με αρκετό υλικό και πολλές χιλιάδες άμαχοι περνούν στις ακτές της Θράκης.

28 Αυγούστου 1922

Καταρρέει η κυβέρνηση Πρωτοπαπαδάκη και σχηματίζεται νέα από τον Νικ. Τριανταφυλλάκο.

30 Αυγούστου 1922

Χιλιάδες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία αρχίζουν να συρρέουν στην Ελλάδα.

Το απόγευμα εκδηλώνεται πυρκαγιά στην αρμενική συνοικία της πόλης. Η φωτιά είναι προμελετημένη, καθώς ανεξάρτητοι παρατηρητές –κυρίως Αμερικανοί αυτόπτες μάρτυρες- βλέπουν Τούρκους στρατιώτες να μεταφέρουν δοχεία με πετρέλαιο. Η πυρκαγιά που εκδηλώνεται τη στιγμή που φυσά νότιος άνεμος, γρήγορα επεκτείνεται στην ελληνική συνοικία. Πολλοί κάτοικοι στην προσπάθειά τους να απομακρυνθούν, εμποδίζονται δυναμικά από τους Τούρκους.

Τη νύχτα στην προκουμαία το περίφημο «Κε» της Σμύρνης, χιλιάδες χριστιανοί βρίσκονται παγιδευμένοι από τους πύρινους χείμαρρους της φλεγόμενης πόλης και από τα στίφη του Νουρεντίν Πασά. Χιλιάδες δυστυχείς υπάρξεις κατά μήκος της προκουμαίας ρίχνονται στη θάλασσα. Σε μεγάλο μήκος του λιμανιού εκατοντάδες πτώματα επιπλέουν. Τους ζώντες αποτελειώνουν οι Τούρκοι με ξύλα και σπαθιά μπροστά στα απαθή βλέμματα των πληρωμάτων των συμμαχικών πλοίων που ελλιμενίζονται. Υπολογίζεται ότι καταστρέφονται ή πυρπολούνται 53.000 σπίτια εκ των οποίων 43.000 Ελληνικά και 10.000 Αρμενικά. Αποτεφρώνονται 5.000 καταστήματα τα περισσότερα Ελληνικά, η δε πυρπολημένη έκταση υπολογίζεται σε 4.000 στρέμματα.

Ουδέποτε, σχεδόν, στην ιστορία η πολεμική νίκη δεν εξελίσσεται σε μια γενικευμένη εθνοκάθαρση, όπως αυτή των στρατευμάτων του Κεμάλ.

3 Σεπτεμβρίου 1922

Ο Νουρεντίν εκδίδει την παρακάτω διαταγή: «Όλοι οι Έλληνες και Αρμένιοι από του 18ου μέχρι του 45ου έτους θα κρατηθούν ως αιχμάλωτοι μέχρι πέρατος των εχθροπραξιών. Διότι έλαβον τα όπλα εναντίον της πατρίδος, διότι τελευταίως ακόμη επιρπόλησαν πόλεις και χωριά και διότι εάν αφεθούν ελεύθεροι θα ενισχύσουν τον στρατόν του εχθρού. Όλοι οι άλλοι

Έλληνες και Αρμένιοι, δύνανται να μεταναστεύσουν εντός προθεσμίας 15 ημερών από σήμερα. Όσοι δεν θα έχουν εγκαταλείψει τη χώραν μέχρι της ανωτέρω προθεσμίας, θα κριθούν ύποπτοι απειλής κατά της ασφάλειας του κράτους και θα οδηγηθούν εκτός της πολεμικής ζώνης».

Τα τελευταία τμήματα του Α' και Β' Σώματος Στρατού εγκαταλείπουν τη Μ. Ασία από την Ερυθραία.

5 Σεπτεμβρίου 1922

Τα τελευταία τμήματα του Γ' Σώματος Στρατού εγκαταλείπουν τη Μ. Ασία από το λιμάνι της Αρτάκης και φθάνουν συντεταγμένα στη Ραιδεστό της Θράκης.

Συνεχίζονται οι διωγμοί και οι σφαγές Ελλήνων της Μικράς Ασίας και του Πόντου.

8 Σεπτεμβρίου 1922

Η Ιταλία επωφελούμενη της Μικρασιατικής Καταστροφής, σπεύδει να καταγγείλει την Ελληνοϊταλική Συμφωνία του 1920 για τη Δωδεκάνησο. Το γεγονός αναγγέλλεται στον πρεσβευτή της Ελλάδος στη Ρώμη Ι. Μεταξά: «Επειδή προσεγγίζει η σύγκλησις της Συνδιασκέψεως προς κανονισμόν του Ανατολικού Ζητήματος ... η Ιταλική Κυβέρνησις επιθυμεί να γνωστοποιήσει εις την Ελληνικήν, ότι η Ιταλία θεωρεί έκπτωτες τις ειδικές μετά της Ελλάδος συμφωνίες περί Δωδεκανήσων... Αν εξεδηλούτο διάθεσις περί παραχωρήσεως των νήσων εις την Ελλάδα, αυτό θα εξέθετε τον Ελληνικόν πληθυσμόν τους εις την τουρκικήν βίαν και εκδίκησιν».

11 Σεπτεμβρίου 1922

Στη Χίο και τη Μυτιλήνη συγκεντρώνονται οι στρατιωτικές μονάδες που αποχωρούν από την Μικρά Ασία.

Εκδηλώνεται επανάσταση από τον Ν. Πλαστήρα στη Χίο, τον Στυλ. Γονατά στην Μυτιλήνη με εισήγηση των αντισυνταγματαρχών Πρωτοσύγγελου, Μαμούρη και Μπότσαρη και από ομάδα βενιζελικών στην Αθήνα που αποτελείται μεταξύ άλλων από τους Θ. Πάγκαλο, Γαργαλίδη, Μαζαράκη, Μανέτα, Τσερούλη του στρατού και Χατζηκυριάκο, Κολιαλέξη, Δεμέστιχα, Γιαννηκώστα, Πετρόπουλο, Τσιριμώκο του ναυτικού. Οι επαναστάτες ζητούν εκθρόνιση του Κωνσταντίνου, παραίτηση της κυβέρνησης, διάλυση της Βουλής, σχηματισμό κυβερνήσεως «αχρόου και εμπνεούσης εμπιστοσύνην εις την Αντάντ» και άμεση ενίσχυση του θρακικού μετώπου.

12 Σεπτεμβρίου 1922

Αποπλέουν τα πλοία από Χίο και Μυτιλήνη με προορισμό την Αττική.

13 Σεπτεμβρίου 1922

«Εν μέσω πελάγει» συναντώνται οι δύο νηοπομπές και ο Αρχηγός Στόλου αντιπλοίαρχος Πετροπουλάκης υψώνει σήμα να ανέβουν όλοι στα καταστρώματα όπου γονυπετείς παρακολουθούν δέηση του αρχιμανδριτή του στόλου ιερομόναχου Δαμασκηνού Ξένου. Κατόπιν ο Στυλ. Γονατάς ανεβαίνει στη *Λήμνο*, και καταρτίζεται 12μελής επαναστατική επιτροπή από τους Γονατά, Πλαστήρα, 3 συνταγματάρχες, 5 αντισυνταγματάρχες και τους αντιπλοίαρχους Πετροπουλάκη και Φωκά. Ο Φωκάς αναλαμβάνει αρχηγός Στόλου και καταρτίζεται 3μελής εκτελεστική επιτροπή «ήτις θα ενεργεί κατά την κρίσιν της» από τους Γονατά, Πλαστήρα, Φωκά. Η επιτροπή αποφασίζει να αποβιβαστεί η VI Μεραρχία στη Ραφήνα και το Πόρτο Ράφτη και η Ι στο Λαύριο. Στις 10.00 το βράδυ η κυβέρνηση τηλεγραφεί ότι έχει παραιτηθεί.

14 Σεπτεμβρίου 1922

3.00 το πρωί φτάνει ο Παπούλας στο Λαύριο για συνεννοήσεις. Ο Πλαστήρας στέλνει δεύτερο τηλεσίγραφο την Αθήνα όπου ζητά μέχρι τις 5.00 το απόγευμα να έχει παραιτηθεί ο Βασιλιάς να έχει αποδημήσει Βασιλιάς και Βασίλισσα καθώς και οι Βασιλόπαιδες Νικόλαος και Ανδρέας.

Παρατείται ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος. Συλλαμβάνονται και προφυλακίζονται οι Γούναρης, Στράτος, Πρωτοπαπαδάκης, Θεοτόκης, Στάης.

15 Σεπτεμβρίου 1922

Συλλαμβάνονται και προφυλακίζονται οι Δουσμάνης, Στρατηγός, Γούδας και Καλογερόπουλος. Τμηματικά συλλαμβάνονται άλλοι περίπου 300 αντιβενιζελικοί.

Το κύριο σώμα του στρατού αποτελούμενο από 12.000 άνδρες εισέρχεται στην Αθήνα. Οι Αθηναίοι τους υποδέχονται με συγκρατημένο ενθουσιασμό. Ο πρεσβευτής της Ολλανδίας Ντε Μπωφόρ γράφει: «ήτο αληθώς παράδοξον να βλέπησ ηττημένα στρατεύματα να παρελαύνουν δια των οδών της πρωτευούσης με άνθη εις τας λόγχας των»

16 Σεπτεμβρίου 1922

Σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Αναστάσιο Χαραλάμπη.

17 Σεπτεμβρίου 1922

Ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος εγκαταλείπει την Ελλάδα.

Παραιτείται η κυβέρνηση του Αν Χαραλάμπη και συγκροτείται κυβέρνηση υπό τον Σωτήριο Κροκιδά.

22 Σεπτεμβρίου 1922

Υπογράφεται η **Συνθήκη Ανακωχής των Μουδανιών** μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας, Ιταλίας από το ένα μέρος και Τουρκίας από το άλλο. Η Ελλάδα υπογράφει τη συνθήκη μετά από δύο ημέρες. Ο Ελληνικός στρατός αποσύρεται στην ανατολική όχθη του Έβρου ακολουθούμενος από 300.000 πρόσφυγες. Ο αρχηγός του Θ. Πάγκαλος προσφέρει στήριγμα στον Βενιζέλο για τη διαπραγμάτευση με τους Τούρκους, σκεπτόμενος πιθανή ευκαιρία κατάληψης της Κωνσταντινούπολης.

27 Σεπτεμβρίου 1922

Συλλαμβάνεται και προφυλακίζεται ο στρατηγός Χατζανέστης.

29 Σεπτεμβρίου 1922

Ανεβαίνει στο θρόνο ο Γεώργιος Β΄.

1 Οκτωβρίου 1922

Ο Ελ Βενιζέλος δηλώνει ότι αποχωρεί από την πολιτική, αλλά αποδέχεται την ιδιότητα του αντιπροσώπου της Ελλάδας στις συζητήσεις της ειρήνης για να εξυπηρετήσει τη χώρα.

10 Οκτωβρίου 1922

Αποφασίζεται η παραπομπή των πολιτικών κρατουμένων σε εξεταστική επιτροπή με πρόεδρο τον Θεόδωρο Πάγκαλο, ως υπευθύνων για την εθνική συμφορά. Παράλληλα, καταρτίζεται διάταγμα συγκρότησης Έκτακτου Στρατοδικείου, στο οποίο θα παραπεμφθούν οι υπεύθυνοι της μικρασιατικής καταστροφής.

11 Οκτωβρίου 1922

Συλλαμβάνεται και προφυλακίζεται ο υπουργός Γ. Μπαλτατζής.

30 Οκτωβρίου 1922

Ο Μπενίτο Μουσολίνι (γιος εργάτη), αναλαμβάνει την πρωθυπουργία στην Ιταλία μετά από κλήση του βασιλιά με εισήγηση των συντηρητικών

31 Οκτωβρίου 1922

Αρχίζει η **Δίκη για τη Μικρασιατική καταστροφή** με κατηγορούμενους τους πρώην πρωθυπουργούς Δημήτριο Γούναρη, Πέτρο Πρωτοπαπαδάκη, Νικόλαο Στράτο, τους πρώην υπουργούς Γεώργιο Μπαλτατζή, Νικόλαο Θεοτόκη, τον πρώην αρχιστράτηγο Γεώργιο Χατζανέστη και τους Μιχαήλ Γούδα και Ξενοφώντα Στρατηγό. Το Στρατοδικείο συνεδριάζει στο κτίριο της Βουλής με πρόεδρο τον υποστράτηγο Οθωναίο, τρεις συνταγματάρχες, έναν αντισυνταγματάρχη έναν στρατιωτικό δικαστικό σύμβουλο β΄ δύο ταγματάρχες ένα λοχαγό, τον πλοίαρχο Ι. Γιαννηκώστα και τον αντιπλοίαρχο Κ. Φραγκόπουλο σας τακτικά μέλη. Επί δύο εβδομάδες, δια στόματος μαρτύρων, πολιτικών και στρατιωτικών αλλά και από τους ίδιους τους κατηγορούμενους που κάθονται με αξιοπρέπεια σε σειρά, ακούγεται ξανά η ζοφερή εξιστόρηση των πολιτικών, στρατιωτικών και διπλωματικών γεγονότων.

Νοέμβριος 1922

Αρχίζουν οι εργασίες της Συνδιάσκεψης της Λωζάνης

12 Νοεμβρίου 1922

Η Ελλάδα παραδίδει την Ανατολική Θράκη.

14 Νοεμβρίου 1922

Παραίτεται η κυβέρνηση Σωτ. Κροκιδά και ορκίζεται κυβέρνηση υπό τον Στυλιανό Γονατά. Ο νεαρός πολιτικός Γ. Παπανδρέου αναλαμβάνει υπουργός Εσωτερικών για 9 μήνες και 8 ημέρες.

15 Νοεμβρίου 1922

Ολοκληρώνεται η δίκη των κατηγορουμένων ως υπευθύνων για τη Μικρασιατική καταστροφή. Στις 6.30 το πρωί ο πρόεδρος του στρατοδικείου διαβάζει με χαμηλή φωνή την απόφαση. Οι Γούναρης, Πρωτοπαπαδάκης, Μπαλτατζής, Θεοτόκης και Χατζανέστης καταδικάζονται σε θάνατο. Οι Στρατηγός και Γούδας σε ισόβια κάθειρξη. Ταυτόχρονα οι Χατζανέστης, Στρατηγός και Γούδας καταδικάζονται σε καθαίρεση από το στράτευμα. Στις 11.05 το πρωί οι έξι μελλοθάνατοι φτάνουν με πομπή στο Γουδί. Η απάθειά τους είναι απόλυτη. Ο Γούναρης κοιτάζει κατάματα το εκτελεστικό απόσπασμα. Ο Μπαλτατζής φοράει το μονόκλ του. Ο στρατηγός Χατζανέστης καθαιρείται και στέκεται προσοχή. Κανένας δεν δέχεται να του κλείσουν τα μάτια. Ακολουθεί η εκτέλεση. Ταυτόχρονα αρχίζει η ροή αποκαταστάσεων βενιζελικών και διωγμών αντιβενιζελικών στο στράτευμα. Ο Βενιζέλος δεν δείχνει καμιά αντίδραση ευρισκόμενος στο Λονδίνο.

Στο εξωτερικό προκαλούνται αρνητικές εντυπώσεις και το καθεστώς περιέρχεται σε διπλωματική απομόνωση.

12 Δεκεμβρίου 1922

Ο υποστράτηγος Θεόδωρος Πάγκαλος αναλαμβάνει τη διοίκηση της στρατιάς του Έβρου.

29 Δεκεμβρίου 1922

Πεθαίνει ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος στο Παλέρμο της Ιταλίας.

1923

- Τραγικό ναυάγιο στο Σαρωνικό. Βυθίζεται το ρυμουλκό *Αλέξανδρος Ζ*, με αποτέλεσμα να πνιγούν περισσότεροι από 150 αξιωματικοί και ναύτες.
- Αρχίζει νέα εποχή για το Παπάφειο Ίδρυμα στη Θεσσαλονίκη με εκσυγχρονισμό των παλαιών εργαστηρίων και ίδρυση νέων, όπως σιδηρουργείου, χυτηρίου, μηχανουργείου κ.ά. καθώς και με την ενοικίαση της χρήσεως των μηχανημάτων σε ιδιώτες με την καταβολή μισθώματος.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο σκηνοθέτης Γιάννης Δαλιανίδης.
- Γεννιέται στη Νέα Υόρκη η Μαρία Καλογεροπούλου που θα δοξαστεί ως Μαρία Κάλλας.
- Γεννιέται στην Κέρκυρα η ηθοποιός και τραγουδίστρια Ρένα Βλαχοπούλου.
- Γεννιέται στην Αθήνα η ηθοποιός και θιασάρχης Άννα Καλουτά.
- Γεννιέται ο ηθοποιός Βύρων Πάλλης.
- Γεννιέται ο ζωγράφος Γιάννης Γαΐτης.
- Πεθαίνει ο γερμανός αρχιτέκτονας και ζωγράφος Ερνέστος Τσίλερ (γ. 1837).

8 Ιανουαρίου 1923

Πραγματοποιείται στην πλατεία Ομονοίας μεγάλο προσφυγικό συλλαλητήριο διαμαρτυρίας στο οποίο απευθύνουν σύντομο χαιρετισμό Τούρκοι αντικεμαλιστές.

22 Ιανουαρίου 1923

Αποφασίζεται η ίδρυση Γεωργικής Τράπεζας για την ενίσχυση των αγροτών.

30 Ιανουαρίου 1923

Υπογράφεται Ελληνοτουρκική σύμβαση υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών. Η σύμβαση αυτή καλύπτει με τη νομική της ισχύ όλους τους πληθυσμούς που μετακινούνται, νομιμοποιώντας τα τετελεσμένα. Ουσιαστικά αφορά 355.000 Μουσουλμάνους της Ελλάδας

και 190.000 Ορθόδοξους της Κεντρικής Μικράς Ασίας και του Πόντου. Ο κύριος όγκος των προσφύγων (ένα περίπου εκατομμύριο άνθρωποι) φτάνει στην Ελλάδα κάτω από δραματικές συνθήκες και η επιστροφή του στις πατρογονικές εστίες είναι ουσιαστικά ανέφικτη.

17 Φεβρουαρίου 1923

Αρχίζει η ισχύς του νέου Γρηγοριανού Ημερολογίου σε αντικατάσταση του Ιουλιανού, ονομάζοντας την 17η Φεβρουαρίου, 1η Μαρτίου. Η εκκλησία της Ελλάδος το εφαρμόζει στο εορτολόγιό της ένα χρόνο αργότερα. Με αυτόν τον τρόπο ρυθμίζονται αποκλίσεις που παρουσιάζονται στις ισημερίες σε σχέση με το Ιουλιανό Ημερολόγιο.

2 Μαρτίου 1923

Σε ένα μόνο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως ΦΕΚ 43/2-3-1923 τ.Γ', αναφέρονται αυτεπάγγελτες αποστρατείες 400 αξιωματικών από του βαθμού του ανθυπολοχαγού μέχρι του συνταγματάρχη από τους οποίους 200 για επαγγελματική ανεπάρκεια, 90 για ανικανότητα και 110 για δειλία, έλλειψη ευψυχίας και ως φυγοπόλεμοι. Οι περιγραφές έχουν προφανή θέληση όχι μόνον την επιβολή ποινής αλλά ψυχικής και ηθικής καταρρακώσεως των απομακρυσμένων αξιωματικών. Πολλές φορές αθεμελίωτες γεμίζουν δέκα σελίδες με όρους όπως «επαγγελματικώς ανίκανος, τελείως άμαχος, αναξιοπρεπής, ραδιούργος», και άλλου «θεωρείται υπό του σώματος των αξιωματικών ως καταχραστής», και σε άλλο σημείο «επί αυτοτραυματισμώ ενώπιον του εχθρού». Συνολικά 1252 αξιωματικοί αποστρατεύονται ή αποτάσσονται. Η αγριότητα και ωμότητα, ο φανατισμός και το μίσος για άλλη μια φορά σπέρνουν ανέμους. Μέσα σε αυτό το κλίμα σχηματίζεται πυρήνας αντιβενιζελικών οι οποίοι για να προσδώσουν άχρωμο χαρακτήρα στις κινήσεις τους ζητούν και βρίσκουν βενιζελικούς αξιωματικούς ως αρχηγούς όπως οι αναγνωρισμένης αξίας Γ. Λεοναρδόπουλος, Π. Γαργαλίδης και ο συνταγματάρχης Γ. Ζήρας. Ο Ι. Μεταξάς προσπαθεί να τους αποτρέψει από σχέδια επικράτησης σε επαρχιακές φρουρές και τους συμβουλεύει να επικεντρωθούν σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, χωρίς αποτέλεσμα.

23 Ιουνίου 1923

Απομακρύνεται από την ηγεσία της στρατιάς του Έβρου ο υποστράτηγος Θ. Πάγκαλος ο οποίος εντείνει την αντιπολιτευτική του δράση κατά του Βενιζέλου και των συνομιλιών στη Λωζάνη. Ιδρύει τον «**Στρατιωτικό Σύνδεσμο**» με τον υποστράτηγο Αλεξ. Οθωναίο.

7 Ιουλίου 1923

Ελευθέριος Βενιζέλος και Ισμέτ Ινονού, με κοινή δήλωσή τους, ανακοινώνουν ότι επήλθε συμφωνία σε όλα τα εκκρεμή ζητήματα μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας.

24 Ιουλίου 1923

Συνθήκη της Λωζάνης. Καθορίζονται οριστικά τα ελληνοτουρκικά σύνορα στο μέσο του ρου του ποταμού Έβρου. Παραχωρούνται στην Τουρκία η Ανατ. Θράκη, το βιλαέτι της Σμύρνης, η Ίμβρος και η Τένεδος. Οριστικοποιείται η ανταλλαγή πληθυσμών. Η Τουρκία παραιτείται των διεκδικήσεων της σε Κύπρο και Δωδεκάνησα (υπέρ της Ιταλίας).

Στο άρθρο 12 της Συνθήκης αναφέρεται: «...αι νήσοι, αι κείμεναι εις μικροτέραν απόστασιν των τριών μιλίων της ασιαστικής ακτής, παραμένουσιν υπό την τουρκικήν κυριαρχίαν» και περαιτέρω στο άρθρο 15: «*Η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των κάτωθι απαριθμουμένων νήσων, τουτέστι της Αστυπαλαίας, Ρόδου, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσσου, Τήλου, Νισύρου, Καλύμνου, Λέρου, Πάτμου, Λειψούς, Σύμης και Κω, των κατεχομένων νυν υπό της Ιταλίας και των νησίδων των εξ αυτών εξαρτωμένων, ως και της νήσου Καστελλορίζου*». Η Συνθήκη προβλέπει επίσης την αποστρατικοποίηση των ελληνικών νησιών Λήμνου, Σαμοθράκης, Χίου, Μυτιλήνης και Σάμου μαζί με την αποστρατικοποίηση των Δαρδανελλίων, της Θάλασσας του Μαρμαρά και του Βοσπόρου, καθώς επίσης και των τουρκικών νησιών Ίμβρου (Gokceada), Τενέδου (Bozcaada) και Λαγουσών (Tavcan) που δεσπόζουν της εισόδου των Δαρδανελλίων. Αναγνωρίζεται επίσης από την Τουρκία η προσάρτηση της Κύπρου από την Μ. Βρετανία.

Αύγουστος 1923

Στο εσωτερικό αντιμετωπίζονται επείγοντα ζητήματα. Πετυχαίνεται ταχεία αναδιοργάνωση της στρατιάς του Έβρου και ο υπουργός Περιθάλψεως Α. Δοξιάδης τίθεται επικεφαλής της προσπάθειας διάσωσης των χειμαζόμενων προσφύγων. Πετυχαίνεται δάνειο από το εξωτερικό και επιβάλλεται βαριά φορολογία στο εσωτερικό. Προκαλείται έντονη κοινωνική αναταραχή. Τέλος γίνεται το μεγάλο βήμα στο αγροτικό. Απαλλοτριώνονται τα μεγάλα τσιφλίκια και διανέμεται στους ακτήμονες ο γεωργικός κλήρος.

31 Αυγούστου 1923

Επέρχεται κρίση στις Ελληνοϊταλικές σχέσεις, με αφορμή τον φόνο του Ιταλού στρατηγού Τελίνι, επικεφαλής της επιτροπής χάραξης της ελληνοαλβανικής μεθορίου από Αλβανούς πράκτορες. Το γεγονός διαπράττεται στην ελληνική πλευρά των συνόρων. Βομβαρδίζεται και καταλαμβάνεται η Κέρκυρα από τους Ιταλούς.

27 Σεπτεμβρίου 1923

Αποχωρεί η ιταλική δύναμη κατοχής από την Κέρκυρα μετά την αποδοχή από την Ελλάδα ορισμένων από τους όρους της Ιταλίας μεταξύ των οποίων και η καταβολή υψηλής αποζημίωσης. Ουδέποτε αποδεικνύεται ελληνική εμπλοκή στην τέλεση του εγκλήματος.

Οκτώβριος 1923

Αρχές του μήνα ο Πλαστήρας αποσύρεται στη Λυκόβρυση πάσχοντας από φυματίωση. Ο Γαργαλίδης μαζί με τον υποστράτηγο Ν. Βλαχόπουλο παρουσιάζονται στον πρωθυπουργό ζητώντας να αντικατασταθεί ο Αρχηγός της Επανάστασης από τριμελή επιτροπή στρατηγών αφήνοντας να εννοηθεί τους εαυτούς τους και τον Λεοναρδόπουλο. Ο Γονατάς αρνείται.

22 Οκτωβρίου 1923

Κίνημα Λεοναρδόπουλου, Γαργαλίδη. Οι πρωινές εφημερίδες *Καθημερινή*, *Πολιτεία*, *Νέα Ημέρα* δημοσιεύουν προκήρυξη σύμφωνα με την οποία ο Στρατός καλεί εν ονόματι του Λαού, την Επανάσταση να διαλυθεί, την κυβέρνηση να παραιτηθεί, τον Λαό να αναλάβει την άσκηση των κυριαρχικών του δικαιωμάτων και παρακαλεί τον Βασιλέα να διορίσει κυβέρνηση που να εγγυάται τη διεξαγωγή ανεπηρέαστων εκλογών. Οι φρουρές όλων των πόλεων πλην Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Λαρίσης και Ιωαννίνων στασιάζουν. Ο Πλαστήρας κατεβαίνει από τη Λυκόβρυση, καταγγέλλει με διάγγελμα τους προδότες δύο στρατηγούς κηρύσσει στρατιωτικό νόμο σε όλη τη χώρα και κλείνει *επ άοριστον* δέκα αντιβενιζελικές εφημερίδες, την εφημερίδα *Ριζοσπάστης* και άλλες τρεις στον Πειραιά. Δίνονται διαταγές και τμήματα στρατού κινούνται στις παρυφές των Αθηνών για να αντιμετωπίσουν πιθανή προσπάθεια διείσδυσης των κινηματιών. Στη Μακεδονία ο Κονδύλης με τη Μεραρχία Κρήτης διαλύει στο Νάρρες με λίγες βολές πυροβολικού τις δυνάμεις του Ζήρα ο οποίος διαφεύγει στη Γιουγκοσλαβία. Στην Ήπειρο ο διοικητής της 8^{ης} Μεραρχίας, συνταγματάρχης Μάρκου διαλύει το 24^ο σύνταγμα του αντισυνταγματάρχη Δημουλίτσα.

27 Οκτωβρίου 1923

Ο Κονδύλης μεταφέρει με τραίνα στη Θήβα την 5^η Μεραρχία και πλαγιοκοπεί τους κινηματίες στον Κιθαιώνα αναγκάζοντάς τους να παραδοθούν. Καταλαμβάνεται ο Ισθμός και η Κόρινθος από αποβατικό απόσπασμα. Οι αρχηγοί των κινηματιών εγκαταλείπουν το αρχηγείο τους στο ξενοδοχείο *Πελοπίδας* στην Κόρινθο και παραδίδονται. Οι υπεύθυνοι δικάζονται σε αλληπάλληλα στρατοδικεία. Κανείς τους δεν εκτελείται. Οι νεκροί από τις επιχειρήσεις ανέρχονται σε 41.

29 Οκτωβρίου 1923

Ο Μουσταφά Κεμάλ ανακηρύσσει την Τουρκική Δημοκρατία και γίνεται ο πρώτος πρόεδρος της. Τον επόμενο χρόνο καταργεί το Χαλιφάτο και θέτει σε εφαρμογή το ευρύ μεταρρυθμιστικό του πρόγραμμα κυβερνώντας απολυταρχικά. Κλείνει τα ιδρύματα που βασιζόνταν στο ισλαμικό δίκαιο, καταργεί το παραδοσιακό θρησκευτικό σύστημα εκπαίδευσης, εκσυγχρονίζει το νομικό οθωμανικό σύστημα και θεσπίζει την ισότητα των δύο φύλων.

16 Δεκεμβρίου 1923

Διεξάγονται εκλογές σε ορισμένες περιοχές με σφαιρίδιο και όχι με ψηφοδέλτιο στις οποίες απέχει η αντιβενιζελική «*Ηνωμένη Αντιπολίτευση*». Άνετη νίκη των Φιλελευθέρων με 250 από τις 392 έδρες. Ο Γ. Παπανδρέου καταφεύγει στη θέσπιση εκλογικού συστήματος της «στενοουρείας» περιφέρειας για να διασφαλίσει το αποτέλεσμα.

17 Δεκεμβρίου 1923

Δίδεται ψήφισμα στους άρχοντες από το Σύνδεσμο Αξιωματικών Στρατού και Στόλου *περί εκπτώσεως της Δυναστείας*.

19 Δεκεμβρίου 1923

Ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ και η βασίλισσα Ελισάβετ εγκαταλείπουν την Ελλάδα με το ατμόπλοιο της γραμμής *Δάφνη* και μεταβαίνουν στην Κωσταντζα της Ρουμανίας. Ο Παύλος Κουντουριώτης ορκίζεται αντιβασιλέας.

1924

- Η Κοινωνία των Εθνών επιτρέπει στην Ελλάδα να συνάψει δάνειο για την αποκατάσταση των προσφύγων. Ενθαρρύνει τον εσωτερικό δανεισμό, ομολογιακό και τραπεζικό καθώς και εξωτερικά δάνεια για δημόσια έργα. Η σκληρή εργασία των απλών πολιτών αυτοχθόνων και προσφύγων τονώνουν την πραγματική οικονομία και φέρνουν νέες καταθέσεις στις τράπεζες.
- Ο Κων. Καραθεοδωρή καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Μετσόβιου Πολυτεχνείου εγκαταλείπει την Ελλάδα και διορίζεται καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου, ως διάδοχος του Lindemann καθώς η λειδορία και ο χλευασμός πολλών καθηγητών και φοιτητών στην Ελλάδα, τον αναγκάζουν σε φυγή.
- Καταγράφεται η πρώτη ληστεία τραίνου στην Ελλάδα κοντά στη Λάρισα. Μεταξύ των θυμάτων, ένας υπουργός και ο γενικός διοικητής Μακεδονίας.
- Εγκαινιάζεται η *Παιδαγωγική Ακαδημία Αθηνών*.
- Ο Βασίλης Αυλωνίτης δουλεύει στο θέατρο Έντεν του Θησείου σαν βοηθός στα σκηνικά. Πότε, πότε διασκεδάζει τους ηθοποιούς με τα καμώματά του. Ένα βράδυ τον σπρώχνουν ξαφνικά για πλάκα στη σκηνή. Στην αρχή τα χάνει, αμέσως όμως με το πρώτο γέλιο συνέρχεται και αρχίζει να χορεύει κουνώντας τα χέρια και τα πόδια του κωμικά, κάνοντας γκριμάτσες. Ο κόσμος τρελαίνεται στο γέλιο και το χειροκρότημα που εισπράττει είναι ενθουσιώδες. Εκείνο το βράδυ γεννιέται ο μεγάλος κωμικός.
- Γεννιέται η τραγουδίστρια Καίτη Γκρέη, καλλιτεχνικό ψευδώνυμο της Αγγελικής Καλαϊτζή.
- Γεννιέται στο Κάιρο της Αιγύπτου η μεγάλη κυρία του θεάτρου, Βούλα Ζουμπουλάκη.
- Γεννιέται στην Άρτα ο ηθοποιός Νίκος Ρίζος.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο συνθέτης Μίμης Πλέσσας.
- Γεννιέται ο στιχουργός και μουσικοσυνθέτης Δημήτρης Χριστοδούλου.
- Γεννιέται ο μουσικοσυνθέτης Παναγιώτης Μιχαλόπουλος.
- Γεννιέται στην Κωνσταντινούπολη ο λαϊκός τραγουδιστής Χρηστάκης.
- Γεννιέται στην Κηφισιά ο καραγκιοζοπαίχτης Ευγένιος Σπαθάρης.
- Γεννιέται ο λαϊκός ζωγράφος και καραγκιοζοπαίχτης Γιώργος Χαρίδημος.
- Γεννιέται ο διανοούμενος και συγγραφέας Ε. Χ. Κάσδαγλης.
- Πεθαίνει ο ποιητής και θεατρικός συγγραφέας Ιωάννης Πολέμης (γ. 1862)

2 Ιανουαρίου 1924

Ο αρχηγός της επανάστασης Ν. Πλαστήρας παραδίδει την εξουσία στους πολιτικούς.

4 Ιανουαρίου 1924

Ο Ελ. Βενιζέλος επιστρέφει στην Ελλάδα έπειτα από 38 μήνες αυτοεξορίας.

11 Ιανουαρίου 1924

Σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Ελ. Βενιζέλο.

27 Ιανουαρίου 1924

Οι θανατικές ποινές και καταδίκες σε ισόβια ή μακροχρόνια φυλάκιση των κινηματιών του Οκτωβρίου 1923, μετατρέπονται σε 5ετείς φυλακίσεις και αργότερα τους δίδεται χάρις.

6 Φεβρουαρίου 1924

Ενδοφιλελεύθερη διαφωνία για τον τρόπο επίλυσης του πολιτειακού. Ο Βενιζέλος μέμφεται τον Αλ Παπαναστασίου ότι έφερε την ιδέα της Δημοκρατίας στους στρατώνες. Ο Παπαναστασίου απαντά ότι ο Βενιζέλος εγκαινίασε τη συνήθεια να επεμβαίνουν οι στρατιωτικοί στην πολιτική. Ο Κρητικός ηγέτης αποχωρεί από την αίθουσα. Η ηγεσία των Φιλελευθέρων μεταβιβάζεται στον Καφαντάρη. Δίνεται ψήφος εμπιστοσύνης στη Βουλή.

8 Μαρτίου 1924

Η Ελλάδα αποκαθιστά διπλωματικές σχέσεις με τη Σοβιετική Ρωσία.

12 Μαρτίου 1924

Παρατείνεται ο Καφαντάρης ύστερα από απειλές κινημάτων και πράξεων απειθαρχίας στο στράτευμα. Ο Βενιζέλος αποχωρεί στο εξωτερικό. Ορκίζεται κυβέρνηση Αλεξ. Πανααστασίου. Υπουργός Στρατιωτικών ορίζεται ο Γ. Κονδύλης και Ναυτικών ο Αλεξ. Χατζηκυριάκος. Το υπουργείο εννόμου τάξεως ανατίθεται στον στρατηγό Θ. Πάγκαλο.

25 Μαρτίου 1924

Το υπουργικό συμβούλιο περπατά από την Μητρόπολη στη Παλιά Βουλή όπου οι παρόντες 283 βουλευτές κηρύσσουν έκπτωτη τη δυναστεία των Γλύξμπουργκ. Εγκαθιδρύεται Αβασίλευτη Δημοκρατία.

13 Απριλίου 1924

Πολιτειακό δημοψήφισμα. Ο λαός αποφαινεται υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας με ποσοστό 69,95%. Παρατηρούνται σοβαρές περιπτώσεις νοθείας, με αντικατάσταση πολλές φορές μεγάλου αριθμού ψηφοδελτίων, αλλά και σοβαρές απειλές αξιωματικών της «Εθνικής Άμυνας» φωνασκούντων από τα παράθυρα των εκλογικών τμημάτων στους συναδέλφους και ανωτέρους των, γνωστούς βασιλόφρονες: «ψήφισε φανερά... φανερά... φανερά...».

14 Απριλίου 1924

Ανακηρύσσεται μετά το δημοψήφισμα η *Ελληνική Προεδρευόμενη Δημοκρατία*, που καταργεί τη βασιλεία.

1 Μαΐου 1924

Ορκίζεται ο Παύλος Κουντουριώτης προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

6 Ιουνίου 1924

Παρατείνεται από υπουργός ο Γ. Κονδύλης, κατηγορώντας τον Πρωθυπουργό Αλ. Παπαναστασίου ότι υποτιμά τον κομμουνιστικό κίνδυνο.

20 Ιουνίου 1924

Η απεργία του Ναυτικού. Ο υπουργός Ναυτικών Αλ. Χατζηκυριάκος αποφασίζει ξαφνικά να προάγει τον έβδομο σε αρχαιότητα αντιπλοίαρχο Α. Κολιαλέξη, σε πλοίαρχο. Την επομένη με διάταγμα προάγει τον πρώτο αντιπλοίαρχο Γ. Χατζηκυριάκο σε πλοίαρχο. Οργισμένες συζητήσεις μεταξύ των αξιωματικών ότι κάθε μη φίλος του υπουργού είναι θύμα συστηματικής δίωξης.

25 Ιουνίου 1924

Επιτροπή από ομάδα αξιωματικών του Ναυτικού που περιμένουν στο καφενείο *Γαμβέττα* μεταβαίνει στην οδό Πινδάρου στο σπίτι του πρωθυπουργού και ζητούν να του μιλήσουν για θέμα εξαιρετικά σοβαρό. Ο Παπαναστασίου αρνείται. Η επιτροπή επιστρέφει στον *Γαμβέττα* και ένας υποπλοίαρχος μεταβαίνει στην πλατεία Κλαυθμώνος στο ΓΕΝ όπου αφήνει ένα πακέτο παραιτήσεων 82 αξιωματικών οι οποίοι απαιτούν την παραίτηση του Αλ.

Χατζηκυριάκου και την ανάληψη του υπουργείου από *πολιτευόμενο περιοχής*. Τις επόμενες ημέρες διατάσσονται ανακρίσεις, ποινικές διώξεις και συλλήψεις. Η κυβέρνηση αντιμετωπίζει σπασμωδικά το ζήτημα. Οι παραιτήσεις των μάχιμων φτάνουν τις 133 σε σύνολο 234 μονίμων. Από τις 133 παραιτήσεις γίνονται δεκτές συνολικά 26.

5 Ιουλίου 1924

Παρατείνεται από υπουργός ο Αλ. Χατζηκυριάκος.

19 Ιουλίου 1924

Στη συνεδρίαση της Βουλής ο Αλ. Χατζηκυριάκος συναντιέται σε διάδρομο με τον βουλευτή ναύαρχο ε.α. Γ. Κακουλίδη. Ορμούν ο ένας εναντίον του άλλου, ανταλλάσσουν φράσεις και γρονθοκοπούνται κυλιόμενοι στο δάπεδο μετά την κατηγορία του Κακουλίδη ότι ο Χατζηκυριάκος υπονομεύει την κυβέρνηση.

Οι αλληπάλληλες ανωμαλίες αναγκάζουν τους Ανδρέα Μιχαλακόπουλο και Στυλιανό Γονατά να αποσύρουν την εμπιστοσύνη τους στην κυβέρνηση.

23 Ιουλίου 1924

Ο πρωθυπουργός Παπαναστασίου σε μια από τις τελευταίες κινήσεις του αποφασίζει να επανέλθουν 20 μάχιμοι αξιωματικοί *εκ των πλέον ικανών*.

24 Ιουλίου 1924

Ορκίζεται κυβέρνηση Θεμ. Σοφούλη. Ο ίδιος κρατάει το υπουργείο Ναυτικών. Τις επόμενες ημέρες οι παραιτηθέντες αξιωματικοί από την *απεργία του Ναυτικού* θεωρούν σκόπιμο να ξανακαταλάβουν τις θέσεις τους και έτσι παρουσιάζονται στις υπηρεσίες τους με την πρόθεση να συνεχίσουν σαν να μην έχει μεσολαβήσει τίποτε. .

21 Αυγούστου 1924

Κίνημα Κολιαλέξη: Ο πλοίαρχος του *Αβέρωφ* Κολιαλέξης στέλνει μήνυμα στον πρωθυπουργό και υπουργό Ναυτικών: «*Παραμεινάντες αξιωματικοί πιστοί εις τας θέσεις των, διαμαρτύρονται δια την αθρόαν επαναφοράν των παραιτηθέντων αξιωματικών. Παρακαλούμεν την κυβέρνησιν εν ονόματι των παραδόσεων του Ελληνικού Ναυτικού και της πειθαρχίας, άνευ της οποίας δεν δύναται να εννοηθή ύπαρξις αξιωματικών, όπως ακυρώσει την επαναφοράν αξιωματικών οίτινες υπεκίνησαν το πρωτοφανές αυτό απεργιακόν κίνημα...*».

22 Αυγούστου 1924

Οι κυβερνήτες των αντιτορπιλικών *Βέλος* και *Πέργαμος* υποπλοίαρχοι Α. Ζίζηλας και Ν. Πετρόπουλος συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις. Το μεσημέρι επιτροπή αξιωματικών του στρατού ανεβαίνει στον *Αβέρωφ* και γίνεται δεκτή από τον Κολιαλέξη.

Ο Σοφούλης συγκαλεί υπουργικό συμβούλιο και αποφασίζει: να διαλυθεί η μοίρα στόλου και η Ομάς Γυμνασίων, όλα τα πλοία να παροπλισθούν μέχρι την 23^η Αυγούστου, οι ναυτοδίοποι να λάβουν αόριστη άδεια και οι υπαξιωματικοί δίμηνη άδεια. Ταυτόχρονα η κυβέρνηση σκέφτεται να επιβάλει 4μηνη φυλάκιση στους παραιτηθέντες που θα την εκτίσουν στον Ναύσταθμο. Στον Κολιαλέξη επιβάλει αργία *δια προσκαίρου παύσεως*.

Ο Κολιαλέξης καλεί τους δημοσιογράφους στο *Αβέρωφ* και τονίζει ότι αν τα αιτήματά του δεν γίνουν δεκτά θα δείξει την πυγμή του με τελεσίγραφο ζητώντας την απομάκρυνση της κυβέρνησης και του Προέδρου της Δημοκρατίας. Οι δημοσιογράφοι ξεχύνονται από το *Αβέρωφ* γράφοντας τερατώδη πράγματα.

23 Αυγούστου 1924

Νωρίς τα ξημερώματα ο ναύαρχος Χατζηκυριάκος ανεβαίνει στον *Αβέρωφ*, καταπραΰνει τα πνεύματα και μεταφέρει στον πρωθυπουργό ότι οι αξιωματικοί προτίθενται να υπακούσουν. Ο Σοφούλης ανακαλεί τη διαταγή παροπλισμού του στόλου.

24 Αυγούστου 1924

Τα πλοία *Αβέρωφ*, *Λήμνος* και *Δάφνη* πλέουν στον Ναύσταθμο και δίνεται 15μερη άδεια στους μισούς από τα πληρώματα. Το υπουργείο διατάσσει ανακρίσεις και αντικαθιστά όλους τους *Κολιαλεξικούς*. Ο υπουργός στρατιωτικών Οθωναίος επιβάλει φυλάκιση δύο μηνών σε

τέσσερις αξιωματικούς του στρατού που έστειλαν τηλεγράφημα συμπαράστασης. Ανάμεσά τους ο αντισυνταγματάρχης Μπακιρτζής και ο ταγματάρχης Δ. Ψαρρός. Τις επόμενες ημέρες μέχρι το Σεπτέμβριο η κυβέρνηση αποφασίζει να μη διωχθούν οι προφυλακισμένοι και να τους χορηγηθεί χάρις. Ο Κολιαλέξης παραμένει σε αργία *δια προσκαίρου παύσεως*.

1 Οκτωβρίου 1924

Παρατείνεται η κυβέρνηση Θεμ. Σοφούλη.

7 Οκτωβρίου 1924

Ορκίζεται κυβέρνηση Ανδρέα Μιχαλακόπουλου με υπουργούς εσωτερικών τον Γ. Κονδύλη, εθνικής Οικονομίας τον Γ. Παπανδρέου και μετά ένα μήνα υπουργό Ναυτικών τον πλοίαρχο ε.α. Αθ. Μιαούλη. Ο πρωθυπουργός προσπαθεί να καλύψει τις ανωμαλίες και συνιστά στους βουλευτές να μη διαδίδουν φήμες περί στρατιωτικών επεισοδίων για να μη δυσκολέψουν τη σύναψη δανείου για την αποκατάσταση των προσφύγων. Στη θητεία της ανατίθεται η κατασκευή του φράγματος του Μαραθώνα για την ύδρευση της Αθήνας και κυρώνονται συμβάσεις αεροπορικής σύνδεσης της χώρας με το εξωτερικό.

26 Νοεμβρίου – 3 Δεκεμβρίου 1924

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδος μετονομάζεται σε «Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας» ως τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Στο **3^ο έκτακτο συνέδριο το ΚΚΕ** ταυτίζεται με την Κομιντέρν (Τρίτη διεθνή) υιοθετώντας έπειτα από εσωτερικές συγκρούσεις, το σύνθημα της «ανεξάρτητης Μακεδονίας και Θράκης». Την πολιτική της ενοποίησης των τριών Μακεδονιών υπό μελλοντική εποπτεία μιας κομμουνιστικής Βουλγαρίας, προωθούσε συστηματικά το Βουλγαρικό ΚΚ.

Το κείμενο «μανιφέστο» του Συνεδρίου αναφέρει: «*Ανεξαρτησία στη Μακεδονία και στη Θράκη. Η ντόπια κεφαλαιοκρατία ... καταπιέζει τις εθνικές μειονότητες στη Μακεδονία και τη Θράκη... η ελληνική πλουτοκρατία καταδυναστεύει ένα μέρος του μακεδονικού και θρακικού λαού, κρατώντας με το σίδερο και τη φωτιά τη μακεδονική και θρακική χώρα στην υποταγή της... Η ντόπια μπουρζουαζία είναι εθνικός δυνάστης και καταπιεστής του μακεδονικού και θρακικού λαού και συγχρόνως ο κοινωνικός δυνάστης της εργατικής τάξης και των φτωχών αγροτικών και προσφυγικών μαζών... Να γιατί αγωνιζόμαστε για την ένωση των τριών τμημάτων της Μακεδονίας και της Θράκης και για ενιαία και ανεξάρτητη κρατική τους ύπαρξη... Ζήτω η ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη! Ζήτω η Ομοσπονδία των Βαλκανικών εργατοαγροτικών δημοκρατιών! Ζήτω η Παγκόσμια Προλεταριακή Επανάσταση! Αθήνα 3 Δεκεμβρίου 1924»*

Δεκέμβριος 1924

Υπογράφεται δάνειο 12.300.000 χρυσών λιρών από τον διοικητή της Εθνικής Τράπεζας Αλ. Διομήδη και τον Άγγλο τραπεζίτη Χάμπρο.

24 Δεκεμβρίου 1924

Η Αλβανία ανακηρύσσεται Δημοκρατία.

1925

- Επίσημη τελετή για τη πρώτη εμφάνιση της Αστυνομίας Πόλεων στην Αθήνα με βροχή και κρύο.
- Εξουδετερώνεται η συμμορία των θρυλικών Γιαγκούλα και Μπαμπάνη.
- Ο Θ. Πάγκαλος απαγορεύει στις γυναίκες να κοντύνουν τις φούστες τους άνω των 30 εκατοστών από το έδαφος, με θύμα το Χριστινάκι που συλλαμβάνεται επειδή φοράει μίνι φούστα, τέσσερα δάχτυλα κάτω από το γόνατο.
- Ιδρύεται το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Ο ηθοποιός του θεάτρου και του κινηματογράφου Ορέστης Μακρής αρχίζει την καριέρα του σαν τενόρος της ελληνικής οπερέτας.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο ποιητής Μανόλης Αναγνωστάκης.

- Γεννιέται στη Χίο ο συνθέτης Μίκης Θεοδωράκης.
- Γεννιέται στην Ξάνθη ο συνθέτης Μάνος Χατζιδάκης.
- Γεννιέται στη Χαλκίδα η ηθοποιός Ελένη Χατζηαργύρη.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο λαϊκός συνθέτης και βιρτουόζος του μπουζουκιού Γιώργος Ζαμπέτας.
- Γεννιέται ο δεξιότηνης του μπουζουκιού και συνθέτης Γιώργος Μανισαλής.

Ιανουαρίου 1925

Παρά τα όσα συμφωνήθηκαν ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία με τη συνθήκη του Νεϊγύ, για την ανταλλαγή πληθυσμών, αυτή δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

30 Ιανουαρίου 1925

Η Τουρκία απελαύνει τον οικουμενικό πατριάρχη Κωνσταντίνο ΣΤ΄ γιατί θεωρείται ως μη εγκατεστημένος. Ο πρωθυπουργός προτείνει διευθέτηση από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, όμως η υπόθεση κλείνει με την παραίτηση του Κωνσταντίνου και την εκλογή νέου πατριάρχη, του Βασιλείου.

27 Απριλίου 1925

Υπογράφονται διατάγματα τα οποία προβλέπουν την ίδρυση και λειτουργία εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων σε μεγάλες πόλεις της χώρας.

10 Ιουνίου 1925

Παραίτεται ο υπουργός εσωτερικών Γ. Κονδύλης.

11 Ιουνίου 1925

Ο Μιχαλακόπουλος δηλώνει ότι προκύπτει ευρύτερο κυβερνητικό ζήτημα και παραιτείται. Δίνεται εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Καφαντάρη ο οποίος εισηγείται τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης Μιχαλακόπουλου πράγμα που γίνεται.

15 Ιουνίου 1925

Ορκίζεται νέα κυβέρνηση Μιχαλακόπουλου με υπουργό Εθνικής Οικονομίας τον Γ. Παπανδρέου. Οι ομάδες Σοφούλη, Πάγκαλου, Τσιριμώκου αρνούνται την ψήφο εμπιστοσύνης και η κυβέρνηση με σχετική πλειοψηφία (146 έναντι 81) αισθάνεται απομονωμένη.

22 Ιουνίου 1925

Ο Μιχαλακόπουλος για να προσελκύσει τον Παπαναστασίου σπεύδει και πετυχαίνει την κατ' αρχή ψήφιση του εκλογικού νόμου που καθιερώνει την αναλογική.

24 Ιουνίου 1925

Ο υπουργός στρατιωτικών Κ. Γόντικας βγαίνοντας από τη Βουλή στο πεζοδρόμιο, ρωτάει τον Πάγκαλο αν θα κάνει κίνημα. «Και βέβαια θα κάμω» του απαντάει και απομακρύνεται ήσυχα – ήσυχα.

25 Ιουνίου 1925

Κίνημα Πάγκαλου. Είκοσι λεπτά μετά τα μεσάνυχτα ανεβαίνουν στο θωρηκτό *Αβέρωφ* που είναι αγκυροβολημένο στο Φάληρο ο αντιπλοίαρχος Ε. Βαλασάκης, οι πλωτάρχες Π. Σπυράκης, Ε. Μπουζάνης, Σ. Τσιριμώκος και τρεις υποπλοίαρχοι, Γ. Σκληβανιώτης, Π. Σκουμπουρδής και Ν. Βιτάλης. Δύο παρά τέταρτο φθάνει με ατμάκατο ο Χατζηκυριάκος και λίγο αργότερα οι κυβερνήτες του *Ιέρακος* και του *Λέοντος*, Χ. Λούης και Λ. Δρόσης. 4.00 το πρωί ο Στόλος είναι στα χέρια του Πάγκαλου. 4.30 η κυβέρνηση μαθαίνει ότι τα Σώματα στρατού Μακεδονίας, 3^ο Θεσσαλονίκης και 4^ο Καβάλας, έχουν στασιάσει. Ο Χατζηκυριάκος στέλνει το ακόλουθο τηλεγράφημα: «*Πρόεδρον Δημοκρατίας, Πρόεδρον Κυβερνήσεως, Στόλος ταύτην την νύκτα εκήρυξεν έκπτωτον Κυβέρνησιν. Καθιστώμεν προσωπικώς υπευθύνους Πρόεδρον, μέλη Κυβερνήσεως δια χύσιν αδελφικού αίματος*»

Ο Μιχαλακόπουλος σε συσκέψεις με τους Κουντουριώτη, Κονδύλη, Καφαντάρη, Παπαναστασίου, αρνούνται να καταστείλουν το κίνημα με αιματοχυσία. Ανατίθεται στον Παπαναστασίου να ακούσει τα αιτήματα του Πάγκαλου και να του προτείνει συμμετοχή στην

κυβέρνηση. Ο Παπαναστασίου με την αλαζονεία του μεταρρυθμιστή βλέπει τον Πάγκαλο στο Ρουφ που τον προτρέπει να δει τον Χατζηκυριάκο. Φτάνει στο Φάληρο, ανεβαίνει στο *Αβέρωφ*, αποσπά μια αμφίβολη συναίνεση και πιστεύει ότι μέχρι το απόγευμα θα έχει υποβάλει τον κατάλογο των υπουργών. Η ικανοποίησή του κρατά λίγες ώρες όταν καταλαβαίνει ότι ο Πάγκαλος ζητά για τον εαυτό του την εντολή κυβέρνησης. 9.00 το βράδυ ο Πάγκαλος αποσπά την εντολή.

26 Ιουνίου 1925

Σχηματίζεται κυβέρνηση Θ. Πάγκαλου. Ο ίδιος κρατά το υπουργείο Στρατιωτικών. Το υπουργείο Ναυτικών αναλαμβάνει ο Χατζηκυριάκος. Το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας αναλαμβάνει ο πλοίαρχος ε.α. Γ. Μπούμπουλης που έχει αποστρατευθεί με αίτησή του πριν 3 χρόνια και ο οποίος «ξεαποστρατεύει» τώρα τον εαυτό του, τον κάνει εν ενεργεία αντιπλοίαρχο, τον προαγάγει σε πλοίαρχο και παίρνει την παλιά του αρχαιότητα, κρατώντας συνάμα και τη θέση του υπουργού.

30 Ιουνίου 1925

Η Βουλή δίνει ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση Πάγκαλου. Υπέρ ψηφίζουν Κονδύλης, Γονατάς, Παπαναστασίου και μαζί με αυτούς άλλοι 181. Ανάμεσά τους ο Γιάννης Πασσαλίδης.....

13 Ιουλίου 1925

Απομακρύνονται οι βενιζελικοί συνεργάτες και επικαλούμενος τον κομμουνιστικό κίνδυνο ο Πάγκαλος καταργεί την ελευθεροτυπία. Διώκεται η ηγεσία του ΚΚΕ και κλείνεται η εφημερίδα *Ριζοσπάστης*.

Μένει στην αρχή 422 ημέρες η οποίες χωρίζονται σε τρεις περιόδους. Η πρώτη με διάρκεια 96 ημερών είναι κοινοβουλευτική. Η δεύτερη με διάρκεια 97 ημερών έχει υποτιθέμενο άδηλο χαρακτήρα και η τρίτη με διάρκεια 229 ημερών είναι δικτατορία.

29 Σεπτεμβρίου 1925

Ο Πάγκαλος διαλύει την Συντακτική Συνέλευση με την έγκριση του προέδρου της Δημοκρατίας.

18 Οκτωβρίου 1925

Η Βουλγαρία υπογράφει βουλγαροτουρκικό σύμφωνο φιλίας και αποφασίζει να εντείνει το ανώμαλο κλίμα με συνοριακά επεισόδια *Κομιτατζίδων*. Βούλγαροι σκοτώνουν Έλληνα αξιωματικό και δύο στρατιώτες του μεθοριακού φυλακίου 69 μεταξύ Σιδηροκάστρου και Δοϊράνης οι οποίοι με λευκή σημαία κατευθύνονται σε τόπο διαπραγματεύσεων. Στη συνέχεια το φυλάκιο καταλαμβάνεται από βουλγαρικές δυνάμεις. Ο Πάγκαλος διατάσσει εισβολή στη Βουλγαρία.

22 Οκτωβρίου 1925

Ελληνικά στρατεύματα καταλαμβάνουν τρία συνοριακά φυλάκια, επιτίθενται στο Πετρίτσι γνωστό κέντρο Κομιτατζίδων και προχωρούν πάνω από 10 χιλιόμετρα στο βουλγαρικό έδαφος. Η Σόφια καταφεύγει στην Κοινωνία των Εθνών, η οποία υποχρεώνει την Βουλγαρία να καταβάλει αποζημιώσεις στις οικογένειες των τριών Ελλήνων νεκρών και την Ελλάδα να αποσύρει τα στρατεύματά της. Μετά τρεις εβδομάδες η Διεθνής Επιτροπή επιβάλλει στην Ελλάδα πρόστιμο 16.000 χρυσές λίρες αποζημίωση για 11 Βούλγαρους νεκρούς και τη λεηλασία του Πετριτσίου.

25 Οκτωβρίου 1925

Ο Ν. Πλαστήρας αφού συλλαμβάνεται, επιβιβάζεται στο αντιτορπιλικό *Λέων* και απελαύνεται στην Ιταλία.

27 Νοεμβρίου 1925

Ο Πάγκαλος μετά από μια δίκη σκοπιμότητας, εκτελεί με απαγχονισμό παρουσία πλήθους θεατών τους καταχραστές του Δημοσίου, Δρακάκο και Ζαφειρόπουλο.

28 Νοεμβρίου 1925

Οι παιδαγωγοί Δημήτρης Γληνός και Αλέξανδρος Δελμούζος παύονται από την Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία, καθώς η διδασκαλία τους κρίνεται εθνικά επιβλαβής.

1926

- Το ποσοστό υποτίμησης της δραχμής αυξάνεται στο 93%. Από τα έξη εκατομμύρια των κατοίκων της χώρας, το 26%, περίπου 1.350.000, είναι πρόσφυγες.
- Ο υπουργός Δικαιοσύνης Κούνδουρος εισηγείται για πρώτη φορά το θεσμό του πολιτικού γάμου που βρίσκει εξ' αρχής αντίθετο τον πρωθυπουργό Θ. Πάγκαλο.
- Κάνουν την εμφάνισή τους κάτι μαγικά κουτιά που τα λένε ασύρματα τηλέφωνα. Είναι τα πρώτα ραδιόφωνα για λίγους και εκλεκτούς.
- Κυκλοφορεί η Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια.
- Η Ιταλία γίνεται μονοκομματικό κράτος με αδιαφιλονίκητο ηγέτη τον Μουσολίνι (Ντούτσε).
- Ιδρύεται η *Ακαδημία Αθηνών*.
- Εγκαινιάζεται η *Γεννάδιος Βιβλιοθήκη*.
- Γεννιέται στην Αθήνα η μεγάλη βυζαντινολόγος Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ.
- Γεννιέται στην Ηλιούπολη της Αιγύπτου ο συνθέτης Γιάννης Χρήστου.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο λογοτέχνης Αλέξανδρος Κοτζιάς.
- Γεννιέται στη Γαστούνη Ηλείας ο πεζογράφος Νίκος Καχτίσης.
- Γεννιέται στις 13 Απριλίου στα Βίλια Αττικής η μεγάλη ηθοποιός Έλλη Λαμπέτη, ψευδώνυμο της Έλλης Λούκου.
- Γεννιέται στο Ν. Φάληρο ο ηθοποιός Θανάσης Βέγγος.
- Γεννιέται στο Αιτωλικό ο ηθοποιός και τραγουδιστής Γιάννης Βογιατζής.
- Γεννιέται στο χωριό Αλφά Μυλοποτάμου ο λυράρης Κώστας Μουντάκης.
- Γεννιέται στην Αθήνα η χορεύτρια και ηθοποιός Λίντα Άλμα, ψευδώνυμο της Ελένης Μαλιούφα.
- Γεννιέται στο Ναύπλιο ο ποιητής Νίκος Καρούζος.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο θεατρολόγος Τάσος Λιγνάδης.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας Κώστας Πρετεντέρης.
- Γεννιέται στο Βατραχονήσι (Μετς) ο λαϊκός τραγουδιστής Πάνος Γαβαλάς.

5 Ιανουαρίου 1926

Ο Θ. Πάγκαλος αναλαμβάνει τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία.

15 Μαρτίου 1926

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Π. Κουντουριώτης παραιτείται διαμαρτυρόμενος και με συντακτική πράξη προκηρύσσονται προεδρικές εκλογές. Αποκλείονται οι υποψηφιότητες του Π. Κουντουριώτη και Α. Ζαΐμη και καθορίζονται όρια ηλικίας μεταξύ 45 και 65 ετών.

4 & 11 Απριλίου 1926

Με τμηματική και άμεση ψηφοφορία, κατά παραβίαση του Συντάγματος διενεργούνται προεδρικές εκλογές. Ο Πάγκαλος εκλέγεται πρόεδρος χωρίς αντίπαλο, με αντιβενιζελική υποστήριξη. Τις ημέρες των εκλογών γίνεται αποτυχημένη απόπειρα κινήματος από τους αντισυνταγματάρχες Καρακούφα, Μπακιρτζή, και Τζαβέλλα. Συλλαμβάνονται, καταδικάζονται σε θάνατο αλλά ο Πάγκαλος τους αμνηστεύει.

18 Απριλίου 1926

Ο Πάγκαλος ορκίζεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας κρατώντας και το αξίωμα του πρωθυπουργού.

19 Ιουλίου 1926

Σχηματίζεται κυβέρνηση από τον Αθ. Ευταξία.

15 Αυγούστου 1926

Συλλαμβάνεται ο Γεώργιος Καφαντάρης.

17 Αυγούστου 1926

Εντείνεται η δυσαρέσκεια κατά του Θ. Πάγκαλου μετά την υπογραφή της Ελληνοσερβικής συμφωνίας, με την οποία παραχωρείται στη Σερβία «ελεύθερη ζώνη» στη Θεσσαλονίκη.

Για να μη συλληφθεί ο Κονδύλης σε συνεννόηση με τον διοικητή του Β' τάγματος της Δημοκρατικής Φρουράς, Ν. Ζέρβα καταφέρνει να διαφύγει. Με τη σύμπραξη του φρουράρχου Αθηνών υποστράτηγου Κ. Παλαιολόγου, του ταγματάρχη Κατσώτα, του Ντερτιλή κ.ά. αποφασίζεται η ανατροπή του Θ. Πάγκαλου με αρχηγό του κινήματος τον Γ. Κονδύλη και τον όρο να διενεργηθούν εκλογές σε 45 ημέρες.

20 Αυγούστου 1926

Συλλαμβάνονται ο Αλ. Παπαναστασίου και ο Ιωάννης Μεταξάς και κρατούνται στο πλοίο – φυλακή *Αιγαίον* στον Ναύσταθμο.

22 Αυγούστου 1926

Κίνημα Κονδύλη. Με τη βοήθεια των Δημοκρατικών Ταγμάτων (πραιτοριανών του Πάγκαλου) του Ντερτιλή και του Ζέρβα καταλαμβάνεται η Αθήνα και συλλαμβάνεται ο υπουργός Στρατιωτικών Τσερούλης. Παραδίδονται τα άλλα δύο Δημοκρατικά Τάγματα Γ' και Δ' καθώς και οι υπόλοιπες μονάδες των Αθηνών. Καταλαμβάνονται το αεροδρόμιο Τατοΐου, η αεροπορική βάση Φαλήρου και συλλαμβάνονται ο πρωθυπουργός Ευταξίας και τα μέλη της κυβέρνησης. Ο Κονδύλης επικοινωνεί με τα Σώματα Στρατού τα οποία τάσσονται στο πλευρό του και τηλεγραφεί στον Π. Κουντουριώτη που είναι στην Ύδρα να επιστρέψει και να αναλάβει Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Δίνει εντολή να απελευθερωθούν όσοι πολιτικοί είναι κρατούμενοι ή εκτοπισμένοι και στέλνει στις Σπέτσες το μικρό επιβατικό *Έλλη Δασκαλάκη* με 70 στρατιώτες να συλλάβουν τον Πάγκαλο.

23 Αυγούστου 1926

Συλλαμβάνεται ο Θ. Πάγκαλος με περιπετειώδη τρόπο ο οποίος αρχικά κρατείται στο 6^ο στρατιωτικό νοσοκομείο. Την επομένη τον στέλνουν στην Αίγινα, μετά δυο μέρες στο Ιτζεδίν στην Κρήτη για 3 μήνες, στις φυλακές Αβέρωφ για 2 μήνες, στην Αίγινα για 13 μήνες και στις φυλακές Συγγρού για 3 μήνες, μέχρι τις 10 Ιουλίου 1928 οπότε η κυβέρνηση Βενιζέλου τον απελευθερώνει. Τελικά καταδικάζεται το 1930 σε διετή φυλάκιση.

26 Αυγούστου 1926

Απαυδισμένος από τις μικρόψυχες αντιδικίες και αντιγνώμιες των πολιτικών στην προσπάθειά τους να σχηματίσουν κυβέρνηση, ο Π. Κουντουριώτης αποφασίζει να δώσει εντολή στον Κονδύλη. Η προσωρινή κυβέρνηση προκηρύσσει εκλογές για τις 7 Νοεμβρίου. Τίθεται θέμα διάλυσης των «*Δημοκρατικών Ταγμάτων*», των πραιτοριανών δηλαδή του Πάγκαλου.

9 Σεπτεμβρίου 1926

Οι αρχηγοί των Ταγμάτων Ναπολέων Ζέρβας και Βασίλειος Δερτιλής που στήριξαν τον Κονδύλη κινούνται εναντίον του αλλά καταφέρνει να τους συντρίψει έπειτα από αιματηρές συγκρούσεις στο κέντρο της Αθήνας, στέλνοντας τακτικό στρατό. Εξοργισμένος ο κόσμος ξεσηκώνεται και βγαίνει στους δρόμους. Ο Κονδύλης απαλλάσσεται από τους μισθοφόρους με κόστος περίπου 60 νεκρούς ιδιώτες και στρατιώτες και εκατοντάδες τραυματίες.

11 Οκτωβρίου 1926

Με Συντακτική Πράξη απαγορεύεται στον Πάγκαλο και σε 34 υπουργούς του να υποβάλλουν υποψηφιότητα στις εκλογές. Δικαστικοί διώκονται γιατί αρνούνται να εφαρμόσουν το μέτρο. Τα πολιτικά κόμματα εκτός του Λαϊκού, επικροτούν το μέτρο.

7 Νοεμβρίου 1926

Διενεργούνται εκλογές κατά τις οποίες η αναλογική ευνοεί την παρουσία πολλών κομμάτων. Πρώτη, αλλά όχι αυτοδύναμη έρχεται η Ένωσις Φιλελευθέρων (31,63%) υπό τον Γεώργιο Καφαντάρη και τον Ανδρέα Μιχαλακόπουλο. Οι εκλογές δεν δίνουν αυτοδυναμία σε κανένα κόμμα. Σχηματίζεται οικουμενική κυβέρνηση υπό τον Αλ. Ζαΐμη. Ο Γ. Παπανδρέου εκλέγεται βουλευτής Λέσβου με το κόμμα των Φιλελευθέρων. Άξιο μνείας είναι το ποσοστό 15,76% του Ιωάννη Μεταξά.

4 Δεκεμβρίου 1926

Σχηματίζεται οικουμενική κυβέρνηση υπό τον Αλέξανδρο Ζαΐμη, χωρίς το ΚΚΕ, που αναλαμβάνει, στην πρώτη του κοινοβουλευτική παρουσία, ρόλο αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Το Λαϊκό Κόμμα επιτυγχάνει την αποστράτευση του στρατηγού Οθωναίου, προέδρου του στρατοδικείου που είχε δικάσει τους Εξ. Το «αποτακτικό», που ανάγεται στο 1917-1918, θα ταλανίζει επί πολύ τον πολιτικό βίο της χώρας.

1927

- Ο Κων. Καραθεοδωρή γίνεται μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.
- Πραγματοποιούνται οι πρώτες Δελφικές Γιορτές με πρωτοβουλία του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού.
- Ιδρύεται η *Εθνική Κτηματική Τράπεζα*.
- Ιδρύεται αυτόνομος οργανισμός διοίκησης του *Λιμένα Πειραιώς*, ο γνωστός Ο.Λ.Π.
- Η χρονιά αυτή φέρνει στις γυναίκες την «*επίδειξιν κνημών*», μετά το κυνηγητό της κοντής φούστας που είχε εξαπολύσει την προηγούμενη χρονιά η αστυνομία.
- Ιδρύεται η «*Σιβιτανίδειος Σχολή Τεχνών και Επαγγελμαμάτων*» στην Καλλιθέα με δωρεά του ευεργέτη Βασ. Σιβιτανίδη.
- Μαρίκα Κοτοπούλη και Κυβέλη κάνουν ανοίγματα στο καλλιτεχνικό ρεπερτόριο και ανανεώνουν τις επιχειρήσεις τους με νέο αίμα όπως ο Αλέξης Μινωτής και ο Δημήτρης Ροντήρης.
- Η Μαρίκα Κοτοπούλη παρουσιάζει για πρώτη φορά στη δημοτική την τραγωδία του Ευριπίδη Εκάβη και προκαλεί την αντίδραση εφέδρων αξιωματικών οι οποίοι απειλούν με ταραχές.
- Γιάννης Κορδάτος: *Δημοτικισμός και Λογιοτατισμός*.
- Νίκος Καζαντζάκης: *Ασκητική*.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο σκηνοθέτης, σεναριογράφος και συγγραφέας Νίκος Φώσκολος.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο πεζογράφος και ποιητής Γιώργος Ιωάννου.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο λογοτέχνης Κώστας Ταχτσής.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο λογοτέχνης Νίκος Μπακόλας.

10 Ιανουαρίου 1927

Ξεσπούν στην Αθήνα συγκρούσεις μεταξύ οπαδών του παλαιού Ιουλιανού και του νέου Γρηγοριανού Ημερολογίου.

20 Απριλίου 1927

Ο Βενιζέλος επιστρέφει από το εξωτερικό και εγκαθίσταται στα Χανιά, εμμένοντας στην απόφασή του να απέχει από την ενεργό πολιτική.

30 Απριλίου 1927

Οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων και αξιωματικών περικόπτονται για να καλυφθούν τα ελλείμματα του προϋπολογισμού.

16 Μαΐου 1927

Αποφασίζεται με συνοπτικές διαδικασίες από τη Βουλή η δίκη του δικτάτορα Θ. Πάγκαλου.

3 Ιουνίου 1927

Η Βουλή ψηφίζει το νέο Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Πραγματοποιείται το 3ο Συνέδριο του ΚΚΕ: Διαγράφονται οι Κορδάτος και Πουλιόπουλος.

17 Αυγούστου 1927

Πέφτει η οικουμενική κυβέρνηση μετά την αποχώρηση του Λαϊκού Κόμματος. Σχηματίζεται νέα κυβέρνηση συνεργασίας υπό τον Αλ. Ζαΐμη.

22 Δεκεμβρίου 1927

Οι δημόσιοι υπάλληλοι απεργούν, ζητώντας την καταβολή ενός ολόκληρου μισθού για τις γιορτές των Χριστουγέννων (Δώρο Χριστουγέννων).

1928

- Αυξάνεται ο πληθυσμός της Ελλάδος κατά 20% και φτάνει τα 6.204.684 άτομα. Το ποσοστό των μη Ελλήνων Ορθοδόξων μειώνεται σε 6%. Στην Μακεδονία είναι 12%. Το 33% του πληθυσμού είναι συγκεντρωμένο στις πόλεις (συνοικισμούς με 2.000 κατοίκους και άνω). Η μέση πυκνότητα είναι 47,66 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, η μέση ηλικία τα 28 χρόνια και ο παραγωγικός πληθυσμός (από 16 έως 60 χρόνων) αντιπροσωπεύει ποσοστό 60% του συνολικού. Η αναλογία των αναλφάβητων στο συνολικό πληθυσμό είναι 49% και στον ενεργό πληθυσμό 41%.
- Μεγάλος σεισμός καταστρέφει στις 23 Μαρτίου την πόλη της Κορίνθου. Αποφασίζεται να κατεδαφιστεί και να ανοικοδομηθεί από την αρχή.
- Ο Γ. Παπανδρέου αποκτά από την δεύτερη σύζυγό του, την ηθοποιό Κυβέλη, τον δεύτερο γιο του, Γιώργο.
- Από αυτό το έτος και εφεξής ο Ιωσήφ Στάλιν εξαπολύει κύμα μαζικών εξοντώσεων πολιτών και κομματικών στελεχών στη Σοβιετική Ένωση.
- Ανασύρεται από την θάλασσα ο Ποσειδώνας του Αρτεμισίου (470 π.Χ.).
- Αρχίζουν ανασκαφές στην Όλυνθο της Χαλκιδικής υπό την αιγίδα της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Αποκαλύπτεται η πόλη του 4ου αιώνα π.Χ.
- Η Κατίνα Παξινού εμφανίζεται για πρώτη φορά στο θέατρο πρόζας ως μέλος του θιάσου της Μαρίας Κοτοπούλη, παίζοντας στο έργο του Ανρί Μπατάιγ «*Γυμνή Γυναίκα*».
- Γεννιέται στην Αθήνα ο ηθοποιός Αλέκος Αλεξανδράκης.
- Αυτοκτονεί στην Πρέβεζα ο ποιητής Κώστας Καρυωτάκης (γ. 1896).

Ιανουάριος 1928

Προκαλείται κυβερνητική κρίση μετά τη διαφωνία των υπουργών Ιωάννη Μεταξά και Αλ. Παπαναστασίου.

8 Φεβρουαρίου 1928

Διαλύεται η κυβέρνηση Ζαΐμη μετά την αποχώρηση του Παπαναστασίου. Η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης δίνεται και πάλι στον Ζαΐμη στις 8-2-1928 που παίρνει ψήφο εμπιστοσύνης στις 20-2-1928.

21 Μαρτίου 1928

Συνάπτεται Ελληνορουμανικό σύμφωνο μη επιθέσεως και διαιτησίας.

14 Μαΐου 1928

Η Τράπεζα της Ελλάδος αρχίζει τις εργασίες της, ως πρώτη αμιγώς εκδοτική τράπεζα της χώρας. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δηλώνει ότι παραιτείται από το προνόμιο της εκδόσεως τραπεζογραμματίων, που ασκούσε μέχρι τότε παράλληλα με τις άλλες τραπεζικές εργασίες της και μεταβιβάζει την άσκηση της εκδοτικής λειτουργίας στο συνιστώμενο νέο ίδρυμα. Ο πρώτος διοικητής Αλέξανδρος Ν. Διομήδης υπογράφει την πρώτη έγγραφη πράξη

του νέου ιδρύματος: τη δήλωση ότι εξωτερικό συνάλλαγμα της χώρας είναι η αγγλική λίρα, με ισοτιμία 375 δραχμές.

19 Μαΐου 1928

Ο Γ. Καφαντάρης ζητεί από τον Βενιζέλο να δηλώσει δημοσίως ότι εγκρίνει την πολιτική του ως υπουργού στην κυβέρνηση Ζαΐμη. Η άρνηση του Βενιζέλου οδηγεί σε πτώση της κυβέρνησης.

21 Μαΐου 1928

Ο Βενιζέλος αναλαμβάνει την αρχηγία των φιλελευθέρων.

25 Μαΐου 1928

Σχηματίζεται κυβέρνηση φιλελευθέρων – ελευθεροφρόνων, με πρωθυπουργό τον Ζαΐμη.

27 Ιουνίου 1928

Ο Βενιζέλος διαφωνεί δημοσίως με την πολιτική στο ζήτημα της Τράπεζας της Ελλάδος και προκαλεί την παραίτηση της κυβέρνησης Ζαΐμη.

4 Ιουλίου 1928

Ορκίζεται κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου. Διαλύεται η Βουλή στις 9-7-1928 και προκηρύσσονται εκλογές για τις 19 Αυγούστου.

19 Αυγούστου 1928

Το κόμμα των Φιλελευθέρων με τον Ελ. Βενιζέλο κερδίζει τις εκλογές με ποσοστό 61,02% παραλαμβάνοντας μια σταθεροποιημένη οικονομία έστω και επί ξυρού ακμής με τη δραχμή να παραμένει υποτιμημένη σταθερά κατά 93%. Το πλειοψηφικό με το οποίο γίνονται οι εκλογές, δίνει στους φιλελεύθερους 226 από τις 250 έδρες της Βουλής. Ο Γ. Παπανδρέου επανεκλέγεται βουλευτής Λέσβου με το ίδιο κόμμα. Το ΚΚΕ συντρίβεται με ποσοστό 1,41%. Αρχίζει μια τετραετία πολιτικής σταθερότητας, η τελευταία δημιουργική περίοδος του μεγάλου Κρητικού πολιτικού.

13 Σεπτεμβρίου 1928

Ο Ελ. Βενιζέλος με επιστολή στον Τούρκο ομόλογό του Ισμέτ Ινονού ζητά να επιλυθούν με ειρηνικό τρόπο οι εκκρεμότητες ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία.

23 Σεπτεμβρίου 1928

Υπογράφεται στη Ρώμη, μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας, διμερής συνθήκη *Φιλίας, Συνδιαλλαγής και Διακανονισμού*.

26-29 Σεπτεμβρίου 1928

Πραγματοποιούνται συναντήσεις του Βενιζέλου με το Γάλλο πρωθυπουργό Αριστίντ Μπριάν. Αναθερμαίνονται οι ελληνογαλλικές σχέσεις.

30 Σεπτεμβρίου 1928

Ο Βενιζέλος επισκέπτεται το Λονδίνο και καθησυχάζει τους Άγγλους ιθύνοντες που ανησυχούν για τα ανοίγματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

3 Νοεμβρίου 1928

Ο Κεμάλ Ατατούρκ κάνει ένα ακόμα βήμα προς τη Δύση. Καταργεί το αραβικό αλφάβητο και υιοθετεί το ρωμαϊκό.

6 Νοεμβρίου 1928

Η Ελλάδα αποδέχεται την κυριαρχία της Αλβανίας στη Βόρειο Ήπειρο.

23 Δεκεμβρίου 1928

Ιδρύεται το *Συμβούλιο της Επικρατείας*.

1929

- Ιδρύεται η *Αγροτική Τράπεζα* ύστερα από απόφαση του πρωθυπουργού. .
- Εγκαινιάζεται το φράγμα του Μαραθώνα. Από τη λίμνη που σχηματίζεται υδρεύονται η Αθήνα και ο Πειραιάς. Στο έργο εργάστηκαν περίπου 900 άνθρωποι. Το φράγμα είναι τοξωτό και επενδεδυμένο με Πεντελικό μάρμαρο, ιδιαιτερότητα που του προσδίδει

μοναδικότητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Το ύψος του είναι 54 μ., το μήκος του 285 μ. και η μέγιστη χωρητικότητα του ταμιευτήρα είναι 43 εκατ. κ.μ. νερού.

- Η κυβέρνηση Βενιζέλου με υπουργό Παιδείας τον Κ. Γόντικα προχωρά στην **ουσιαστική μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος** με την ψήφιση μιας σειράς νόμων που επιδιώκουν τη θεμελίωση του αστικού σχολείου. Η μεταρρύθμιση θεσμοθετεί το σχολείο το οποίο ισχύει με ελάχιστες εξαιρέσεις μέχρι το 1964. Οι αλλαγές αφορούν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης με πιο σημαντική καινοτομία την κατάργηση του «Ελληνικού σχολείου» και τη διαίρεση της γενικής εκπαίδευσης σε δύο ισόχρονους κύκλους: έξι χρόνια δημοτικό και έξι χρόνια γυμνάσιο. Ενοποιούνται επίσης τα ποικίλα ομοειδή σχολεία, που είχαν περιστασιακά ενταχθεί στο σύστημα, και παίρνουν ταυτόχρονα πρακτικότερο χαρακτήρα. Η στοιχειώδης εκπαίδευση περιλαμβάνει τώρα σχολεία γενικής μορφώσεως και σχολεία επαγγελματικής εκπαίδευσης. Στα πρώτα υπάγονται τα νηπιαγωγεία, τα δημοτικά και οι νυχτερινές σχολές για την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού και στα δεύτερα τα κατώτερα επαγγελματικά σχολεία (γεωργικά, εμπορικά, βιοτεχνικά και τα οικοκυρικά σχολεία θηλέων). Οι απόφοιτοι του δημοτικού μπορούν να φοιτήσουν είτε στα γενικά γυμνάσια ή στο πρακτικό λύκειο μετά από εξετάσεις, είτε στο Ανώτερο Παρθεναγωγείο (κορίτσια), είτε στις κατώτερες επαγγελματικές σχολές χωρίς εξετάσεις. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση εξασφαλίζει επίσης και νομικά τις ίσες ευκαιρίες εκπαίδευσης στους μαθητές και τις μαθήτριες, αφού καθιερώνει τη συνεκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών στο δημοτικό, γυμνάσια αρρένων και θηλέων στις πόλεις και μικτά στις επαρχίες.
- Προβάλλεται στον κινηματογράφο Αττικών των Αθηνών η πρώτη ομιλούσα κινηματογραφική ταινία «Φοξ Φόλλις».
- Γυρίζεται από τον Γαζιάδη η ταινία «Αστέρω» με πρωταγωνιστές την Αλίκη Θεοδωρίδη, τον Κώστα Μουσούρη, τον Δημήτρη Τσακίρη και τον Αιμίλιο Βεάκη.
- Ο Γαζιάδης επίσης συνεργάζεται με ένα εικοσάχρονο ποιητή που μόλις έχει κάνει δυναμική εμφάνιση σε πρωτοποριακά έντυπα της εποχής, τον Ορέστη Λάσκο, στο σενάριο της ταινίας «Το λιμάνι των δακρύων».
- Γεννιέται ο Νίκος Μαμαγκάκης.
- Γεννιέται στο Χιλιομόδι Κορινθίας η ηθοποιός Ειρήνη Παπά.
- Γεννιέται ο ποιητής και κριτικός Σπύρος Τσακνιάς.
- Γεννιέται στη Θεσσαλονίκη ο Δ. Ν. Μαρωνίτης.
- Γεννιέται στην Αθήνα ο μελετητής και καθηγητής της νεοελληνικής λογοτεχνίας Γεώργιος Πάνου Σαββίδης.
- Πεθαίνει ο δημοτικιστής, φιλόλογος και λογοτέχνης Ιωάννης Ψυχάρης (γ. 1854).
- Πεθαίνει ο εθνικός ευεργέτης Εμμανουήλ Μπενάκης (γ. 1843).
- Πεθαίνει ο φιλόλογος και καθηγητής της λατινικής φιλολογίας Φάνης Κακριδής (γ. 1869).

27 Μαρτίου 1929

Υπογράφεται μεταξύ Ελλάδος και Γιουγκοσλαβίας σύμφωνο Φιλίας, Συνδιαλλαγής και Δικαστικού Διακανονισμού.

21 Απριλίου 1929

Διενεργούνται εκλογές για τη Γερουσία και νικούν οι Φιλελεύθεροι.

2 Ιουνίου 1929

Ορκίζεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο Π. Κουντουριώτης, με ψήφους 259 επί 309 παρόντων βουλευτών και γερουσιαστών.

7 Ιουνίου 1929

Σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Ελ. Βενιζέλο.

25 Ιουλίου 1929

Η Βουλή των Ελλήνων ψηφίζει τον νόμο 4229 «Περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών», που μένει γνωστός ως «Ιδιώνυμο».

24-29 Οκτωβρίου 1929

Το **Κραχ της Wall Street**. Καταρρέει η αμερικανική αγορά ομολόγων.

Ο Α΄ παγκόσμιος πόλεμος οδήγησε τις οικονομίες του διεθνούς συστήματος σε μεγάλες ανακατατάξεις. Η Γερμανία υποχρεώθηκε να αποζημιώσει τους νικητές και το 1923 περιέπεσε σε πληθωρισμό ιστορικών διαστάσεων. Η Σοβιετική Ρωσία αποσπάστηκε από το διεθνές σύστημα το 1917 και έθεσε σε εφαρμογή έναν αυταρχικό και αυτάρκη οικονομικό σχεδιασμό. Έτσι περιορίστηκε η παγκόσμια ζήτηση και δημιουργήθηκε υφεσιακή προδιάθεση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες συγκεντρώνοντας μεγάλα αποθέματα χρυσού ήταν πλέον η κύρια δανείστρια χώρα μεταξύ των νικητριών δυνάμεων. Οι μεγάλες οικονομικές παροχές προς την Ευρώπη και τον κόσμο ενίσχυσαν τη δυναμική της αμερικανικής οικονομίας. Οι εταιρείες υψηλής τεχνολογίας της εποχής όπως τηλεφώνια, ραδιοφωνία, αυτοκίνητο γνώρισαν τεράστια άνοδο. Οι επενδυτές ζώντας με τη ψευδαίσθηση ότι οι μετοχές πάντα θα ανεβαίνουν άρχισαν να ρευστοποιούν τις μετοχές τους. Η ρευστότητα όμως εξασφαλίζεται κυρίως με δανεισμό. Η ανατροπή της ευφορίας ήλθε όταν πλέον η ρευστότητα έφτασε στα όριά της. Σε μία ημέρα πωλούνται 16 εκατομμύρια μετοχές με απώλειες 10 δισεκατομμύρια δολάρια, διπλάσια της αξίας του κυκλοφορούντος νομίσματος στις ΗΠΑ. Η εξασφάλιση δανείων με υπερτιμημένες μετοχές καταρρέει μαζί με τις τιμές με τους δανειστές να αντιμετωπίζουν κρίση ρευστότητας. Εκατομμύρια αμερικανοί καταστρέφονται και ταυτόχρονα ο αντίκτυπος στη παγκόσμια οικονομία είναι τρομακτικός. Η παραγωγή παρουσιάζει ραγδαία πτώση.

14 Νοεμβρίου 1929

Η Μεγάλη Βρετανία απορρίπτει αίτημα των Κυπρίων για ένωση με την Ελλάδα.

9 Δεκεμβρίου 1929

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Κουντουριώτης παραιτείται, σε ηλικία 75 ετών, για λόγους υγείας.

14 Δεκεμβρίου 1929

Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναλαμβάνει ο Αλέξανδρος Ζαΐμης με ψήφους 257 επί 327 παρόντων βουλευτών και γερουσιαστών.

17 Δεκεμβρίου 1929

Ανανεώνεται η κυβέρνηση υπό τον Ελ. Βενιζέλο.

19 Δεκεμβρίου 1929

Ψηφίζεται ο νόμος 4451 «περί συστάσεως Υπουργείου Αεροπορίας», που αποτελεί το θεμέλιο λίθο για την περαιτέρω ανάπτυξη της ανεξάρτητης Πολεμικής Αεροπορίας και ενοποίησης των αεροποριών στρατού και ναυτικού, παρά την αντίδραση της πλειοψηφίας των αεροπόρων και από τα δύο μέρη, αλλά ιδιαίτερα του στρατού.